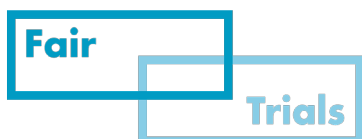

ODOPRETÁ SPRAVODLIVOSŤ: RÓMOVIA V SYSTÉME TRESTNÉHO SÚDNICTVA NA SLOVENSKU

CHALLENGING DISCRIMINATION PROMOTING EQUALITY

Autorské práva: ©Európske centrum pre práva Rómov, február 2023

Viac informácií o používaní, zdieľaní a citovaní tohto a ďalších materiálov ERRC nájdete na www.errc.org/permissions.

Výskumníci: **Adam Macaj (Fórum pre ľudské práva) a Michal Zalesak**

Editor: **Bernard Rorke**

Dizajn obálky: **Sophio Datishvili**

Rozloženie: **Dzavit Berisha**

Fotografia na obálke: © **ERRC**

Táto správa je zverejnená v angličtine. Je jednou zo súboru správ, ktoré sa týkajú Českej republiky, Slovenska, Srbska a Severného Macedónska. Vznikla v spolupráci s organizáciou Fair Trials. ERRC by sa chcelo poďakovať všetkým, ktorí sa zúčastnili na rozhovoroch, najmä tým členom rómskej komunity, ktorí nám štedro venovali svoj čas a dôveru.

Adresa: Avenue de Cortenbergh 71, 4. poschodie, 1000 Brussels, Belgicko

E-mail: office@errc.org

www.errc.org

PODPORA ERRC

Ďalšie fungovanie Európskeho centra pre práva Rómov závisí od donácií individuálnych darcov. Prosíme, umožnite ďalšie fungovanie v budúcnosti svojím príspevkom. Vítané sú dary akýchkoľvek rozsahov, ktoré môžete poukázať prostredníctvom PAYPAL na webovej stránke ERRC (www.errc.org, kliknite na tlačidlo Donate v pravom hornom rohu domovskej stránky) alebo bankovým prevodom na účet ERRC:

Majiteľ bankového účtu: **EURÓPSKE CENTRUM PRE PRÁVA RÓMOV**

Názov banky: **KBC BRUSSELS**

IBAN: **BE70 7360 5272 5325**

SWIFT kód: **KREDBEBB**

Obsah

Úvod	5
Metodika	8
Rómovia na Slovensku	10
Ako vníma Rómov verejnosť	11
Verejné zobrazovanie Rómov	13
Vládne iniciatívy pre boj proti diskriminácii voči Rómom	15
Medzinárodná kritika slovenskej protirómskej diskriminácie	17
Zastúpenie Rómov v systéme trestného súdnictva	18
Príčiny nadmerného zastúpenia	20
Policajná činnosť	23
Sudcovia a prokurátori	28
Právnicki a právne zastupovanie	29
Výsledky trestného súdnictva	30
Vyšetrovacía väzba	30
Dohody o vine a treste a trestné rozkazy	31
Odsúdenie a tresty	31
Riešenia a sľubné postupy v praxi	33
Zapojenie komunity	33
Školenia	34
Zber údajov	34
Možné riešenia	35
Záver	37

Úvod

Táto správa o Rómoch v systéme trestného súdnictva na Slovensku je jednou zo štyroch správ o jednotlivých krajinách, ktoré vypracovalo Európske centrum pre práva Rómov (ERRC) v spolupráci s organizáciou Fair Trials a v ktorých sa skúma vplyv protirómskeho rasizmu a rozsah inštitucionálnej diskriminácie v systémoch trestného súdnictva.

Dôkazy zo štyroch správ, ktoré sa týkajú Českej republiky, Slovenska, Srbska a Severného Macedónska, potvrdzujú, že v každom štádiu trestného konania čelia obvinení Rómovia diskriminácii zo strany polície, sudcov, prokurátorov a často aj vlastných advokátov. Od mája do septembra 2020 riešitelia výskumného projektu v každej zo štyroch krajín uskutočnili rozhovory s osobami rómskeho pôvodu a odborníkmi v oblasti trestného súdnictva vrátane obhajcov, prokurátorov, sudcov a policajtov.

Slovensko sa v posledných rokoch ukázalo byť jedným z najkrutejších absurdných a symbolických príkladov toho, ako protirómsky rasizmus kriví a chod spravodlivosti. Rómske obete, ktoré boli zbité a zranené po známej masovej razii v Moldave nad Bodvou v júni 2013, vypovedali ako svedkovia extrémneho policajného násillia a následne skončili ako obvinení z trestného činu krivej výpovede. Prokurátor pripísal údajné nezrovnalosti v ich výpovediach ich „rómskej mentalite (*mentalita romica*)“, ktorá sa podľa „znaleckého“ posudku vyznačuje „nízkou dôveryhodnosťou, sklonom ku klamstvu a emocionálnou nestabilitou“, ako aj *asociálnou povahou* a neschopnosťou dodržiavať spoločenské normy.¹ Celých sedem rokov po prvom zásahu Európsky súd pre ľudské práva 1. septembra 2020 rozhodol vo veci R.R. proti Slovensku, že pri vyšetrovaní došlo k porušeniu hmotného a procesného práva, a každému zo sťažovateľov priznal náhradu škody vo výške 20 000 EUR a náhradu trov konania vo výške 6 500 EUR.²

Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) vo svojej správe o Slovensku za rok 2020 vyjadrila vážne obavy v súvislosti so správami o rozsiahlych násilných policajných raziiach v rómskych osadách, ktoré sa často vykonávali bez zatykačov alebo príkazov na prehladku, pričom tieto razie v mnohých prípadoch spôsobili zranenia príslušníkom rómskej menšiny vrátane detí a starších osôb. ECRI uviedla, že napriek „značnému počtu sťažností týkajúcich sa závažných násilných činov, ktorých sa dopustili príslušníci policajných zložiek voči Rómom“, žiadne z následných vyšetrovaní policajných zásahov v rokoch 2013 až 2020 nevedlo k odsúdeniu alebo disciplinárnej sankcii voči príslušným policajtom.³

Napriek nedostatku spoľahlivých etnicky členených údajov sa väčšina osôb, s ktorými sa uskutočnil rozhovor v rámci tohto výskumu, zhodla na tom, že Rómovia sú v systéme trestného súdnictva nadmerne zastúpení. Policajti, s ktorými sa viedli rozhovory, odhadovali, že Rómovia

1 Andrej Bán, *Prípady Moldavy: Policajná razia a „mentalita romica“*, periodikum *Týždeň*, 19. júna 2017. K dispozícii na: <https://www.tyzden.sk/reportaze/40301/razia-a-mentalita-romica/>.

2 Európsky súd pre ľudské práva, R.R. *proti Slovensku*, Štrasburg, 1. septembra 2020. Dostupné na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22%3A%22001-204154%22%5D%7D>.

3 ECRI, *Správa o Slovenskej republike (šiesty monitorovací cyklus)* 8. decembra 2020. K dispozícii na: <https://rm.coe.int/ecri-6th-report-on-the-slovak-republic/1680a0a088>.

tvoria 30 % až 80 % zatknutých osôb v ich obvodoch. Právnicki odhadovali, že Rómovia tvoria 20 % až 50 % trestných prípadov v ich praxi.

Sudcovia bagatelizovali alebo priamo popierali existenciu diskriminácie v systéme trestného súdnictva na Slovensku a dôrazne odmietali, že by pri rozhodovaní zohrávali akúkoľvek úlohu predsudky voči Rómom, a opakovane tvrdili, že medzi Rómami a „inými typmi obžalovaných“ nie je žiadny rozdiel. Prokurátori reagovali podobne a popierali akúkoľvek zaujatosť, predpojatosť, alebo predsudky, s tvrdením, že sú viazaní pravidlami stanovenými v právnych predpisoch. Pri otázke o nedôvere Rómov v systém však odhalili svoje protirómske predsudky, keď odpovedali, že Rómovia sú často nevedomí alebo sa chovajú, ako keby mali nárok na iný prístup; jeden z nich navrhol, že štát by mohol urobiť viac pre to, aby Rómov naučil *„bodnotám a základným princípom spoluzitia“*, ďalší vyjadril poľutovanie nad „rómskym postojom“ *„zostať bez trestu za svoje činy a očakávať pozitívnu diskrimináciu“*.

Policajti, ktorí sa rozhovorov zúčastnili, tvrdili, že nikdy neboli svedkami žiadneho konania, ktoré by považovali za diskriminačné alebo rasovo zaujaté; spochybnili opodstatnenosť obvinení z policajnej brutality; popreli, že by pri zatýkaní zohrávalo úlohu rasové profilovanie; a uviedli, že silu a nátlak používajú len v prípade potreby a vždy primeraným spôsobom. Výpovede rómskych respondentov a obhajcov boli v úplnom rozpore s predstavami a vnímaním policajtov. Jeden z obhajcov uviedol, že *„rómske prípady často nie sú dôkladne a riadne vyšetrené, dôkazy sa zdajú byť nespoľahlivé a trestná zodpovednosť obžalovaných je spochybniteľná“*. Rómski respondenti zasa vyjadrili nedostatok dôvery v systém, a to, že systém vnímajú ako zjavne nespravodlivý. Jeden z nich si spomína na policajný zásah v rómskej štvrti, pri ktorom jeho a mnohých ďalších policajti bez rozdielu zbili. Ďalšia z respondentiek opísala nadmernú policajnú kontrolu ako bežnú, popísala, že polícia prichádza do ich štvrte *„desaťkrát denne, aj keď neboli hlásené žiadne incidenty“*. Tvrdila tiež, že policajti sa Rómom niekedy vysmievali a provokovali ich a taktiež ich vyzývali, aby sa s nimi „stretli“.

Prokurátori, sudcovia a policajti hovoria o „komunikačných problémoch“ a „nepochopení spoločenských noriem“, pričom je zrejmé, že za nefunkčný systém môžu Rómovia na Slovensku.

Jeden z obhajcov uviedol, že „prípady týkajúce sa Rómov často nie sú riadne vyšetrené, dôkazy sa zdajú nespoľahlivé a trestná zodpovednosť obžalovaných je spochybniteľná“.

Odborníci v oblasti trestného súdnictva nemajú dostatočné kapacity na spochybňovanie zákonov a politik ukladania pokút v rámci systému, ktorý kriminalizuje najviac marginalizované osoby za spáchanie drobných priestupkov, ktorý je neprimerane zameraný na Rómov a ich uväznenie a ktorý len prehľbuje sociálno-ekonomické vylúčenie a posilňuje diskrimináciu.

Tento výskum ďalej potvrdzuje zistenia správ o spravodlivom súdnom konaní 2020 o Bulharsku, Maďarsku, Rumunsku a Španielsku, že tam, kde je protirómsky rasizmus nielen rozšírený v spoločnosti, ale aj zakorenený a zaužívaný v systéme trestného súdnictva, je spravodlivosť pre Rómov veľmi limitovaná.⁴ Skutočnosť, že mnohí sudcovia, prokurátori a policajti sa v súvislosti s Rómami ochotne uchýľujú k rasistickým predsudkom, v kombinácii s tým, že zároveň dôrazne popierajú, že by predsudky zohrávali akúkoľvek úlohu v ich rozhodovaní, a v kombinácii s tvrdením, že všetci sú si pred zákonom rovní, odráža mieru normalizácie protirómskeho rasizmu v procesoch, postojoch a správaní týchto inštitúcií. Táto správa poskytuje ďalšie dôkazy o jednej nespochybniteľnej skutočnosti: Rómovia čelia štrukturálnemu rasizmu vo všetkých fázach systému trestného súdnictva, a to aj ako obžalovaní aj ako obeť. Cieľom tejto série správ je prelomiť mlčanie o zlom zaobchádzaní s Rómami a vyzvať vlády, aby prestali popierať rasizmus, ktorý je základom rozdielov v systémoch trestného súdnictva v celej Európe.

⁴ Spravidlivé procesy, 2020. K dispozícii na: https://www.fairtrials.org/sites/default/files/publication_pdf/FT-Roma_report-final.pdf.

Metodika

K vypracovaniu tejto správy bádatelia použili sériu pološtruktúrovaných rozhovorov, ktoré uskutočnili s osobami rómskeho pôvodu a odborníkmi pracujúcimi v systéme trestného súdnictva. Rozhovory vychádzali z dotazníkov, ktoré ERRC pripravilo osobitne pre každú skupinu respondentov. Rozhovory uskutočnil v období od mája do septembra 2020 konzultant ERRC pôsobiaci na Slovensku ako právnik mimovládnej organizácie.

Celkovo bolo oslovených 15 osôb: dve osoby rómskeho pôvodu z rôznych regiónov Slovenska, traja policajti pracujúci ako špecialisti v rómskych komunitách, štyria prokurátori (jeden z nich bol okresný prokurátor, dvaja krajskí prokurátori a ďalší prokurátor na Generálnej prokuratúre, vrátane špecialistov na trestné činy súvisiace s narkotikami a špecialistov na trestnú činnosť v rodine alebo trestnú činnosť mladistvých), štyria advokáti (všetci mali skúsenosti so zastupovaním Rómov aj ako obžalovaných aj ako obetí policajného násillia alebo iných trestných činov) a dvaja sudcovia na prvostupňových súdoch. Jeden rozhovor sa uskutočnil osobne, jeden prostredníctvom telekonferencie (Skype) a trinásť telefonicky na základe preferencií a dostupnosti respondentov, ako aj s ohľadom na možnosti osobného stretnutia vzhľadom na obmedzenia spojené s prebiehajúcou pandémiou COVID-19.

Výskum sa riadil týmito etickými zásadami: (1) *informovaný súhlas*: všetky osoby, s ktorými sa uskutočnili rozhovory, boli informované o obsahu projektu a spracovaní informácií získaných prostredníctvom rozhovorov, pričom museli vopred písomne alebo ústne⁵ udeliť súhlas; (2) *ochrana údajov*: údaje získané v priebehu výskumu boli spracované dôverne, bezpečne uložené a bola zaručená anonymita účastníkov vo vzťahu k tretím stranám v súvislosti s výpoveďami poskytnutými počas rozhovorov; (3) *správne použitie údajov*: údaje získané počas rozhovorov uskutočnených v rámci tohto výskumu budú použité len v kontexte tohto projektu.

Pri výbere respondentov sa zohľadňovali dva hlavné faktory: skúsenosti so systémom trestného súdnictva a geografická poloha. Rozhovory s prokurátormi a sudcami boli obmedzené spolupracou orgánov a ich vstupom do výberu odborníkov, s ktorými sa viedli rozhovory. Pokiaľ ide o právnikov, štyria právnici boli vybraní na základe ich skúseností s prácou s Rómami, zatiaľ čo iní sa odmietli zúčastniť na rozhovore s odvolaním sa na nedostatok skúseností.

Výskumníci viedli rozhovory s dvoma osobami rómskeho pôvodu, ktoré majú skúsenosti so systémom trestného súdnictva. Rozhovory viedli právnici, ktorí v minulosti pracovali s respondentmi alebo ich rodinami, alebo ktorí im v čase rozhovoru poskytovali právnu pomoc. Jedným z respondentov bola Rómka, príbuzná niekoľkých Rómov obvinených z trestných činov, zatiaľ čo druhým bol Róm, ktorý bol sám obvinený z trestného činu. Oba rozhovory sa uskutočnili telefonicky. Tretí potenciálny respondent odmietol odpovedať telefonicky a následné osobné stretnutie nebolo možné sprostredkovať.

⁵ V prípadoch, keď sa rozhovor uskutočnil prostredníctvom telefónu alebo telekonferencie, bol účastníkovi vopred e-mailom zaslaný informačný list vrátane informovaného súhlasu s podmienkami účasti na výskume a na začiatku rozhovoru bol vyžiadaný ústny súhlas. Konzultant vykonávajúci rozhovor bol zodpovedný za to, aby sa uistil, že účastník porozumel podmienkam výskumu a súhlasil s nimi, čo následne potvrdil podpisom na informačnom liste.

Výskumníci viedli rozhovory s tromi príslušníkmi policajného zboru. Tieto rozhovory sprostredkovalo Prezídium Policajného zboru SR, ktoré vybralo deväť policajtov z rôznych regiónov, ktorí sa špecializovali na prácu s rómskymi komunitami (*referent pre prácu v komunitách, referent špecialista*). Traja z nich reagovali na žiadosť o rozhovor, pričom všetci boli muži. Všetky tri rozhovory sa uskutočnili telefonicky. Štyria policajti na žiadosti o rozhovor nereagovali, ďalší dvaja uviedli, že sú ochotní rozhovor poskytnúť, ale na ďalšie žiadosti o dohodnutie stretnutia nereagovali. Všetci dotazovaní policajti boli skúsení, mali najmenej 15-ročnú prax v Policajnom zbore a najmenej 4-ročnú prax v práci s rómskymi komunitami.

Výskumníci uskutočnili rozhovory so štyrmi prokurátormi. Ich realizáciu sprostredkovala Generálna prokuratúra, ktorá vybrala päť prokurátorov z rôznych regiónov: dvoch z okresnej prokuratúry, dvoch z krajskej prokuratúry a jedného z Generálnej prokuratúry. Traja prokurátori boli muži a dve boli ženy. Štyri rozhovory sa uskutočnili telefonicky, jeden prokurátor na žiadosť o rozhovor nereagoval. Všetci prokurátori boli skúsení a mali prax od 12 do 30 rokov. Štyria prokurátori, s ktorými sa uskutočnili rozhovory, sa špecializovali na rôzne trestné činy. Jeden prokurátor sa špecializoval na domáce a sexuálne násilie, ako aj na trestné činy súvisiace s rodinou, jeden na trestné činy súvisiace s drogami, jeden na trestné činy proti životnému prostrediu a posledný sa špecializoval na násilné trestné činy.

Výskumníci viedli rozhovory so štyrmi obhajcami, pričom všetci boli právnikmi pôsobiacimi na Slovensku. Právnici boli vybraní na základe ich skúseností s rómskou komunitou a systémom trestného súdnictva. Traja z opýtaných právnikov boli muži, štvrtá bola žena.

Napokon výskumníci uskutočnili rozhovory s dvoma sudcami zo súdov v Prešovskom kraji, kde žije početná rómska populácia. Tieto rozhovory boli zaistené tak, že boli kontaktované konkrétne súdy, pričom následne predsedovia súdov poskytli kontaktné údaje na trestných sudcov. Všetky tieto rozhovory sa uskutočnili telefonicky. Sudcovia pracovali v oblasti trestného práva a denne súdili trestné veci. V súdnictve pracovali 22 a 19 rokov a na okresných súdoch riešili trestnoprávne prípady 22 a 11 rokov. Obaja pracovali na okresných súdoch ako sudcovia prvého stupňa a obaja boli muži.

Rómovia na Slovensku

Slovensko má jednu z najväčších rómskych komunít v pomere k počtu obyvateľov v Európe. Podľa sčítania ľudu z roku 2021 žilo na Slovensku približne 156 000 Rómov, čo predstavuje približne 3 % celkovej populácie.⁶ Skutočné čísla sú však pravdepodobne podstatne vyššie. V Atlase rómskych komunít z roku 2013 sa odhaduje, že skutočný počet by mohol predstavovať 400 000 osôb⁷ a najnovšie údaje (2019) z Úradu zmocnenca vlády SR pre rómske komunity naznačujú, že v skutočnosti by počet mohol dosiahnuť až 440 000 osôb.⁸ Najviac znevýhodnených rómskych komunít sa nachádza na východnom Slovensku, v Prešovskom, Košickom a Banskobystrickom kraji.⁹

Podľa prieskumu Rozvojového programu OSN (UNDP) je demografická štruktúra rómskej populácie na Slovensku pomerne vyvážená: muži tvoria 50,6 %, zatiaľ čo ženy 49,4 % populácie. Z hľadiska veku sú údaje o niečo menej vyrovnané: 40,2 % je mladších ako 15 rokov (v porovnaní s 15,5 % v geograficky blízkej všeobecnej populácii), 24,6 % je vo veku 15 až 29 rokov (v porovnaní s 19,7 % v geograficky blízkej všeobecnej populácii), 24,1 % je vo veku 30 až 49 rokov (v porovnaní s 25,6 % v geograficky blízkej všeobecnej populácii) a len 11,1 % je starších ako 50 rokov (v porovnaní s 39,2 % v geograficky blízkej všeobecnej populácii).¹⁰

Približne 42 % Rómov na Slovensku žije v separovaných alebo segregovaných štvrtiach bez primeranej infraštruktúry.¹¹ 27 % obyvateľov žije v domoch v určitom stupni havarijného stavu, s netesniacimi strechami, vlhkými stenami alebo inými štrukturálnymi problémami.¹² V segregovaných rómskych štvrtiach nie je 45 % domov napojených na verejný vodovod¹³ a 56 % domov nie je napojených na kanalizáciu.¹⁴

Podľa druhého prieskumu Európskej únie o menšinách a diskriminácii (EU MIDIS II), celoeurópskeho prieskumu o skúsenostiach menšín a migrantov s diskrimináciou, je 87 % Rómov na Slovensku ohrozených chudobou v porovnaní s 13 % celkovej populácie.¹⁵ Podiel Rómov, ktorí žijú v domácnostiach, ktoré si môžu dovoliť udržiavať v primeranom teple, je len 80 %.

6 Štatistický úrad SR: Sčítanie ľudu 2021. K dispozícii na: <https://www.scitanie.sk/>.

7 Rozvojový program OSN, *Atlas rómskych komunít na Slovensku (Atlas of Romani Communities in Slovakia)*, 2013. K dispozícii na: https://www.minv.sk/?atlas_2013.

8 Denník N: Na Slovensku žije podľa odhadu 440-tisíc Rómov (+ interaktívna mapa), 25. septembra 2019. K dispozícii na: <https://dennikn.sk/1584122/na-slovensku-zije-podla-odhadu-440-tisic-romov-interaktivna-mapa/>.

9 Abel Ravasz a kol: *Atlas rómskych komunít na Slovensku 2019*. Dostupné na: <https://imbmi.files.wordpress.com/2021/03/atlas-romskych-komunit-2019.pdf>.

10 Rozvojový program OSN, *Správa o životných podmienkach rómskych domácností na Slovensku v roku 2010, 2012*. K dispozícii na: <https://www.undp.org/content/dam/rbec/docs/Report-on-the-living-conditions-of-Roma-households-in-Slovakia-2010.pdf>.

11 Rozvojový program OSN, *Atlas rómskych komunít na Slovensku*, 2013, str. 14.

12 Agentúra EÚ pre základné práva, *Druhý prieskum Európskej únie o menšinách a diskriminácii: Rómovia - vybrané zistenia*, december 2017, s. 35. K dispozícii na: <http://fra.europa.eu/en/publication/2017/eumidis-ii-main-results>.

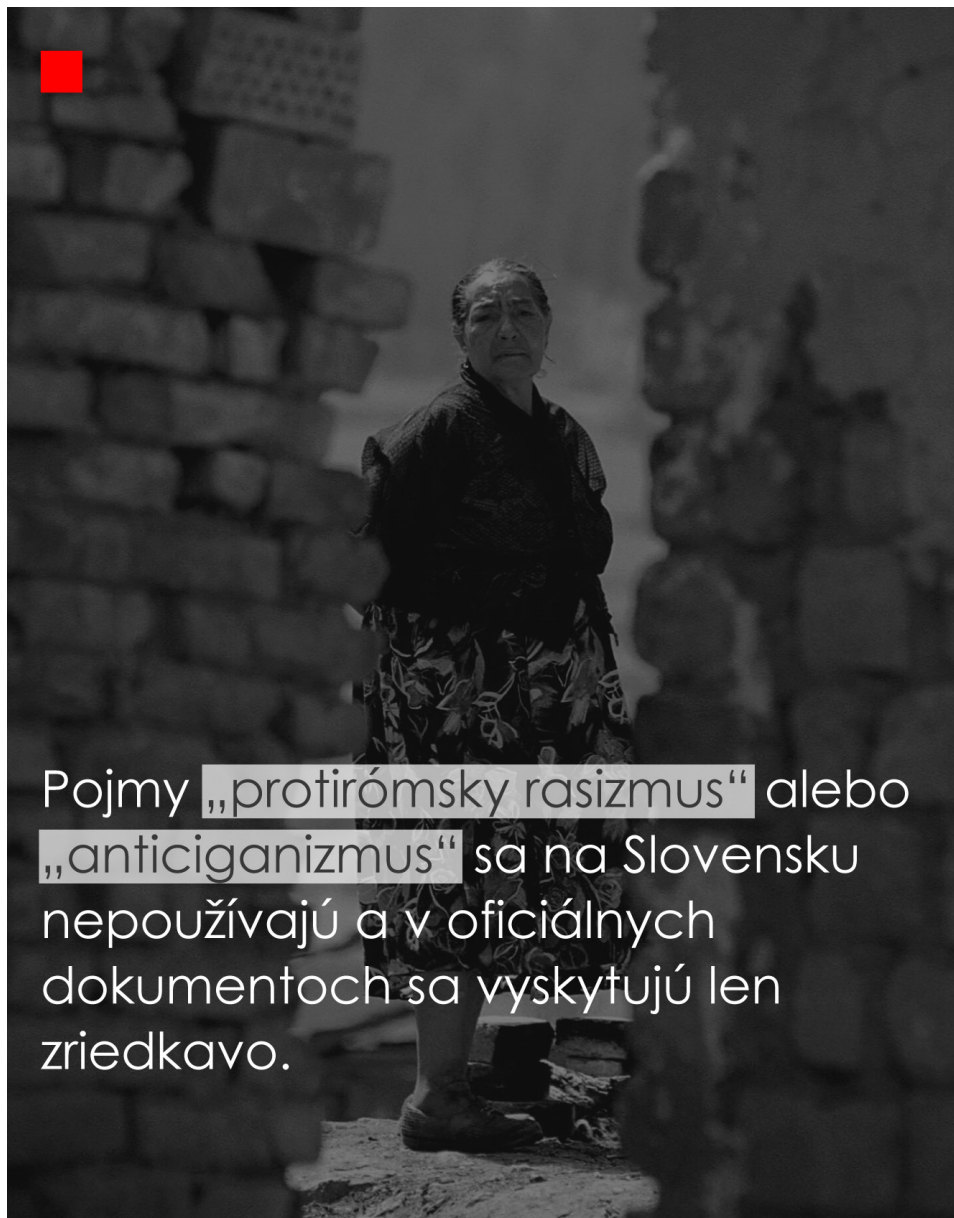
13 Rozvojový program OSN, *Atlas rómskych komunít na Slovensku*, 2013, str. 20.

14 *Tamtiež*, str. 27.

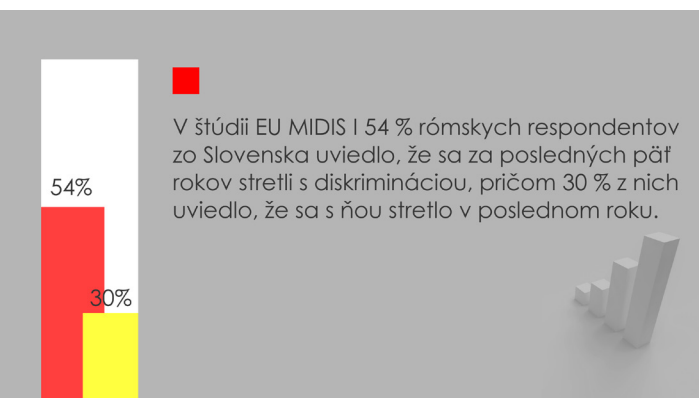
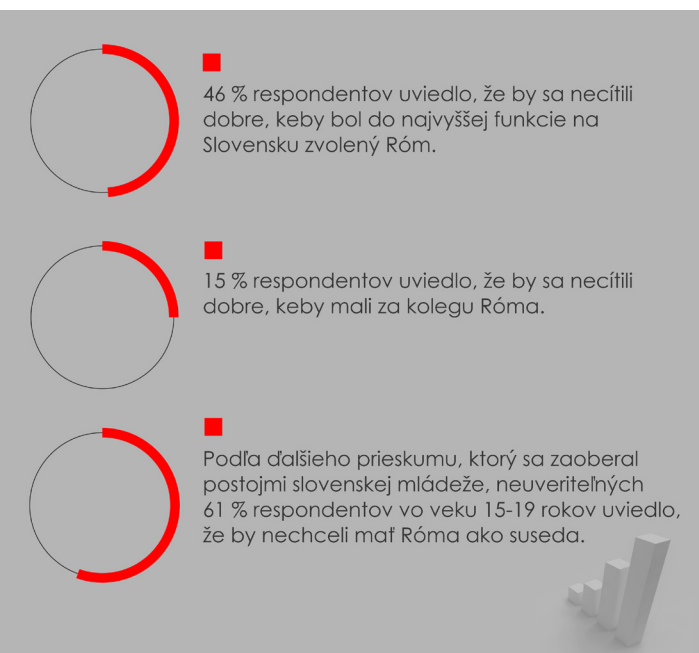
15 Agentúra EÚ pre základné práva, *Druhý prieskum Európskej únie o menšinách a diskriminácii: Rómovia - vybrané zistenia*, december 2017, s. 35. Dostupné na: <https://fra.europa.eu/en/publication/2016/second-european-union-minorities-and-discrimination-survey-roma-selected-findings>.

Ako vníma Rómov verejnosť

Pojmy „protirómsky rasizmus“ alebo „anticiganizmus“ sa na Slovensku bežne nepoužívajú a v oficiálnych dokumentoch sa vyskytujú len zriedka. Výskum však neustále ukazuje, že diskriminácia Rómov je rozšírená a systematická a prípady rasistických, protirómskych postojov a správania sú bežné.

Pojmy „protirómsky rasizmus“ alebo „anticiganizmus“ sa na Slovensku nepoužívajú a v oficiálnych dokumentoch sa vyskytujú len zriedkavo.

V roku 2019 sa uskutočnil prieskum Eurobarometra o diskriminácii medzi 27 438 občanmi EÚ, vrátane 1 081 respondentov na Slovensku. 41 % respondentov uviedlo, že podľa ich názoru je na Slovensku rozšírená diskriminácia na základe toho, že jednotlivec je Róm; 46 % respondentov uviedlo, že by sa necítili dobre, keby bol na Slovensku do najvyššej funkcie zvolený Róm, a 55 % by sa necítilo dobre, keby bol predsedom vlády človek inej farby pleti; 15 % respondentov uviedlo, že by sa necítili dobre, keby bol ich kolegom Róm.¹⁶

Podľa ďalšieho prieskumu, ktorý skúmal postoje slovenskej mládeže, až 61 % respondentov vo veku 15-19 rokov uviedlo, že by nechceli mať za suseda Róma.¹⁷

Zdá sa, že tieto negatívne postoje sa odrážajú v skúsenostiach Rómov, pričom veľký počet rómskych respondentov uvádza prípady obťažovania alebo zneužívania. V štúdii EU MIDIS II 54 % rómskych respondentov zo Slovenska uviedlo, že sa za posledných päť rokov stretli s diskrimináciou, pričom 30 % z nich uviedlo, že sa s ňou stretli v poslednom roku. Väčšina z týchto 54 % uviedla, že k diskriminácii došlo pri hľadaní práce (53 %) alebo pri prístupe k službám (40 %).¹⁸ V ďalšej štúdii, ktorú v roku 2018 zverejnila Agentúra EÚ pre základné práva, 37 % rómskych respondentov zo Slovenska uviedlo, že za posledných 12 mesiacov zažili

rasové obťažovanie, zatiaľ čo 43 % školákov uviedlo, že za posledných 12 mesiacov čelili nejakej forme verbálneho obťažovania.¹⁹

¹⁶ Európska komisia, *osobitný prieskum Eurobarometer 493: Diskriminácia v EÚ - Slovensko*, september 2019. K dispozícii na: <https://europa.eu/eurobarometer/surveys/detail/2251>.

¹⁷ Inštitút pre verejné otázky, *Občianske spolunazívanie očami tínedžerov*, 2019. K dispozícii na: http://www.ivo.sk/buxus/docs//publikacie/subory/Obcianske_spolunazivanie_ocami_tinedzerov_2019.pdf.

¹⁸ Agentúra EÚ pre základné práva, *Druhý prieskum Európskej únie o menšinách a diskriminácii: Zhrnutie hlavných výsledkov - SK*, 2017. K dispozícii na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2019-eu-midis-ii-summary-results-country-sheet-slovakia_en.pdf.

¹⁹ Agentúra EÚ pre základné práva, *A persisting concern: anti-Gypsyism as a barrier to Roma inclusion*, 2018. K dispozícii na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-anti-gypsyism-barrier-roma-inclusion_en.pdf.

Verejné zobrazovanie Rómov

V médiách sú Rómovia často stereotypizovaní a vykresľovaní ako kriminálnici alebo tí, čo zneužívajú systému sociálneho zabezpečenia. Často sa zverejňujú správy o tom, že Rómovia ničia svoje domovy alebo žijú v nevyhovujúcich podmienkach.²⁰ Ak sa použijú fotografie, zvyčajne sú na nich Rómovia v nevyhovujúcich obydliach alebo malé deti, ktoré chodia bosé a polonahé. V médiách a na sociálnych sieťach sa tiež šíria nepravdivé informácie o rómskych komunitách. Najsledovanejšia komerčná televízia v posledných rokoch odvysielala videá o tom, že Rómovia zabíjajú a jedia psy, pričom komentáre naznačovali, že v rómskych komunitách ide o bežnú prax.²¹ V niektorých prípadoch médiá nesprávne informovali o tom, že Rómovia nemusia platiť za lieky,²² a taktiež boli zverejnené zavádzajúce informácie o tom, že nezamestnané rómske matky dostávajú viac sociálnych dávok ako zamestnané matky.²³ Nedávno, počas pandémie COVID-19, boli zverejnené nesprávne informácie o tom, že Rómovia dostávajú od štátu jedlo a alkohol zadarmo.²⁴ Okrem médií sa aj známe vysoko postavené osobnosti vrátane politikov otvorene vyjadrujú diskriminačne alebo protirómsky. Ako sa dá očakávať, väčšina týchto výrokov pochádzala od politikov patriacich ku krajine pravicovej extrémistickej strane Kotlebovci - Ľudová strana Naše Slovensko (Kotleba - Ľudová strana Naše Slovensko), ktorá sa v roku 2020 dostala do parlamentu po druhýkrát.

V októbri 2016 sa jeden z poslancov tejto strany, Milan Mazurek, v rozhlasovej stanici *Rádio Frontinus* vyjadril rasisticky a protirómsky, keď Rómov označil za „asociálov“ a „zvieratá v zoologickej záhrade“. Najvyšší súd SR ho neskôr odsúdil a nariadil mu zaplatiť pokutu vo výške 10 000 eur. V dôsledku tohto odsúdenia sa stal prvým slovenským poslancom, ktorý prišiel o mandát v parlamente v dôsledku trestného činu podnecovania nenávisťi.²⁵ Napriek tomu sa Mazurka zastal bývalý premiér a šéf strany SMER Robert Fico, ktorý povedal, že Mazurek povedal len to, čo *si myslí* „celý národ“ a nemal by byť potrestaný za vyjadrenie svojho názoru.²⁶ V decembri 2016 sa Fico vyjadril aj o Rómoch: „Musíme začať robiť poriadok v rómskych osadách! ... Osobne budem stáť za policajnými zložkami, budem bojovať s pani Dubovcovou [bývalá

20 romea.cz: *Slovenské médiá zobrazujú Rómov stereotypne a často anonymne*, 3.1.2015. K dispozícii na: <http://www.romea.cz/en/news/slovak-media-depict-roma-stereotypically-and-often-anonymously>.

21 Pozri napríklad: <https://www.markiza.sk/clanok/1972040>.

22 Omediach.com, *Opäť sa šíri 8-rokov starý hoax, že Rómovia nemusia platiť za lieky, reaguje aj ústredie práce*, 26. novembra 2019. K dispozícii na: <https://www.omeiach.com/hoaxy/16710-opaet-sa-siri-8-rocny-hoax-ze-romovia-nemusia-platit-za-lieky-reaguje-aj-ustredie-prace>.

23 aktuality.sk, *Na sociálnych sieťach opäť koluje starý hoax o dárkach pre nepracujúcich Rómov*, 20. mája 2020. K dispozícii na: <https://www.aktuality.sk/clanok/791715/na-socialnych-sietach-znovu-koluje-stary-hoax-o-davkach-pre-nepracujucich-romov/>.

24 spravypozri.sk, *Rómovia v karanténe dostávali od štátu alkohol a potraviny zadarmo. Je to hoax, ktorý zdieľajú tisíce ľudí*, 11. mája 2020. K dispozícii na: <https://spravy.pozri.sk/clanok/romovia-v-karantene-dostali-od-statu-zadarmo-alkohol-a-potraviny-je-to-hoax-ktory-zdielali-tisicky-ludi/1513756>.

25 spectator.sme.sk, *Krajne pravicový poslanec Mazurek uznaný vinným. O mandát príde 03. septembra 2019*. K dispozícii na: <https://spectator.sme.sk/c/22203605/far-right-mp-mazurek-found-guilty-he-will-lose-his-seat.html>.

26 spectator.sme.sk, *Mazurek len vyjadril to, čo si myslí celý národ, povedal Fico*, 06. septembra 2019. K dispozícii na: <https://spectator.sme.sk/c/22206328/mazurek-only-voiced-what-the-whole-nation-thinks-said-fico.html>.

ombudsmanka] a medzinárodnými organizáciami, ale musíme urobiť poriadok v rómskych osadách... Je tu nová generácia, ktorá nechce pracovať.“²⁷ Vtedajšieho premiéra Igora Matoviča označil za „premiéra Rómov, premiéra Cigánov“ a dodal, že „nikto iný ho nezaujima“.²⁸

Keď šéf Ľudovej strany Naše Slovensko Marian Kotleba kandidoval na post predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja, vo svojej kampani si osvojil toto heslo: „s vašou podporou určite dokážem odstrániť nespravodlivé výhody pre [nielen] cigánskych parazitov“. Najvyšší súd Slovenskej republiky dokonca ani nepovažoval tento výrok za hanobenie alebo rasizmus.²⁹ Ešte znepokojujúcejšie je, že okresný predseda Kotlebovej strany vo Vranove nad Topľou Jozef Mihalčin raz o Rómoch povedal: „Keď som mal 18 rokov, Cigáni chodili len po most. Keď prišli k mostu, kopol som ich a bodil do rieky Topľa. Vždy to bola špina, ktorá v meste nemala čo robiť“.³⁰

Takéto výroky sa však v žiadnom prípade neobmedzujú len na krajne pravicovú Ľudovú stranu Naše Slovensko. Šéf populistickej strany *Sme Rodina* Boris Kollár sa k návrhu na zlúčenie špeciálnych škôl s bežnými vyjadril slovami: „Ak to nejaký idiot schvaľuje, želim mu, aby jeho deti chodili do triedy s tými zaostálymi a často dementnými cigánskymi deťmi.“³¹

Okrem toho sa počas počiatočného vyšetrovania policajnej razie v Moldave nad Bodvou v roku 2013 vtedajší minister vnútra Robert Kaliňák vyjadril k dôveryhodnosti svedectiev rómskych obetí proti policajtom takto: „Ak ich staviate na rovnakú úroveň, urážate ma.“³² Kaliňák sa vyjadril aj k incestu v rómskych komunitách.³³

27 Aktuality.sk, *Rómovia sú zdesení, ako ich odsudzuje premiér*, 30. apríla 2020. K dispozícii na: <https://www.aktuality.sk/clanok/399906/romovia-su-zhrozeni-ako-ich-odsudzuje-premier/>.

28 dennikn.sk, *Minuta*, 30. apríla 2020. K dispozícii na: <https://dennikn.sk/minuta/1877227/>.

29 spectator.sme.sk, *Mazurek: Najvyšší súd: „parazit“ nie je rasistický výraz*, 20. mája 2013. K dispozícii na: <https://spectator.sme.sk/c/20046994/top-court-parasite-not-racist-term.html>.

30 press tv, *VIDEO: AKO ČLEN LSNS V MLADOSTI SKOPÁVAL RÓMOV DO RIEKY*, 17. februára 2020. K dispozícii na: <https://presstv.sk/zpravy/video-ako-clen-lsns-v-mladosti-skopaval-romov-do-rieky/>.

31 netky.sk, *Boris Kollár sa vyjadril o rómskej problematike na školách: Hovorí o cigánskych a dementných deťoch*, 17. mája 2016. K dispozícii na: <http://www.netky.sk/clanok/boris-kollar-sa-vyjadril-o-romskej-problematike-na-skolach-hovori-o-ciganskych-a-dementnych-detoch>.

32 video.sme.sk, *Kaliňák: Policajtov a Rómov z Moldavy nedávajte na jednu úroveň, uráža ma to*, 08. januára 2014. K dispozícii na: <https://tv.sme.sk/v/28963/kalinak-policajtov-a-romov-z-moldavy-nedavajte-na-jednu-uroveň-uraza-ma-to.html>.

33 Pozri napríklad: <https://enrsi.rtvs.sk/articles/coronavirus/82335/interior-minister-kalinak-we-cant-close-our-eyes-before-roma-incest>.

Vládne iniciatívy pre boj proti diskriminácii voči Rómom

V boji proti diskriminácii Rómov prijala vláda v roku 2012 Národnú stratégiu SR pre integráciu Rómov (ďalej len „stratégia“), ktorej hlavnými cieľmi sú: „*zastavenie segregácie rómskych komunit, výrazný pozitívny obrat v sociálnom začleňovaní rómskych komunit, nediskriminácia a zmena postoja väčšinového obyvateľstva k rómskej menšine*“.³⁴

Zdá sa však, že odvtedy sa podniklo len málo účinných krokov a výsledky stratégie sú neuspokojivé. Tento nedostatočný pokrok možno pripísať nedostatku politickej vôle a záujmu strany SMER, ktorá viedla vládu počas väčšiny obdobia medzi rokmi 2012 a 2020. V roku 2012 vtedajší splnomocnenec pre rómske komunity Peter Pollák (strana OĽaNO) vyhlásil, že stratégiu nečítal a namiesto toho pripraví vlastný súbor legislatívnych návrhov, ktoré nazval „*Správna cesta - rómska reforma*“. Tieto plány sa zväčša nerealizovali a nedostatok relevantných údajov znamená, že aj keď sa niektoré opatrenia realizovali, ich účinnosť sa nedá analyzovať.³⁵

Od apríla 2008 môže Slovenské národné stredisko pre ľudské práva (SNSLP), ktoré pôsobí aj ako Slovenský orgán pre rovnosť, vykonávať nezávislé vyšetrovania týkajúce sa diskriminácie³⁶ a vystupovať ako právny zástupca v sporoch týkajúcich sa antidiskriminačného zákona (ADZ).³⁷ Medzi hlavné úlohy SNCHR patrí aj monitorovanie otázok ľudských práv, výskum diskriminácie a rasizmu v spoločnosti a podpora obetí diskriminácie.³⁸

SNCHR však bol rozsiahlo kritizovaný za to, že neplní svoju úlohu orgánu pre rovnosť,³⁹ alebo nepodporuje obeť diskriminácie. Ako príklad možno uviesť, že od roku 2018 SNSLP nepodal verejnú žalobu (*actio popularis*)⁴⁰ v žiadnom z prípadov, keď sa rómske komunity

34 Slovak National Roma Integration Strategy, 2012, str. 3. Dostupné na: https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/roma_slovakia_strategy_en.pdf.

35 Podrobnejšie hodnotenie stratégie mimovládnyimi organizáciami nájdete v nasledujúcich správach: SGI - Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť a škola dokorán, n.o., *EXTERNÉ HODNOTENIE STRATÉGIE SR PRE INTEGRÁCIU RÓMOV DO ROKU 2020, 2014*. Dostupné na: http://stary-web.governance.sk/assets/files/publikacie/SGI_Hodnotenie_Strategie_SR_pre_integráciu_Rómov_do_roku_2020.pdf; Centrum pre výskum etnicity a kultúry a i., *Monitorovacia správa občianskej spoločnosti o implementácii Národnej stratégie integrácie Rómov na Slovensku*, 2018. Správa za rok 2019 je k dispozícii na adrese: http://cvek.sk/wp-content/uploads/2018/04/RCM_2017_Slovakia_EC_approved.pdf, správa za rok 2019 je k dispozícii na adrese: <https://romadatadotorg.files.wordpress.com/2019/09/rcm-civil-society-monitoring-report-2-slovakia-2018-eprint-fin-2.pdf>.

36 Tamtiež.

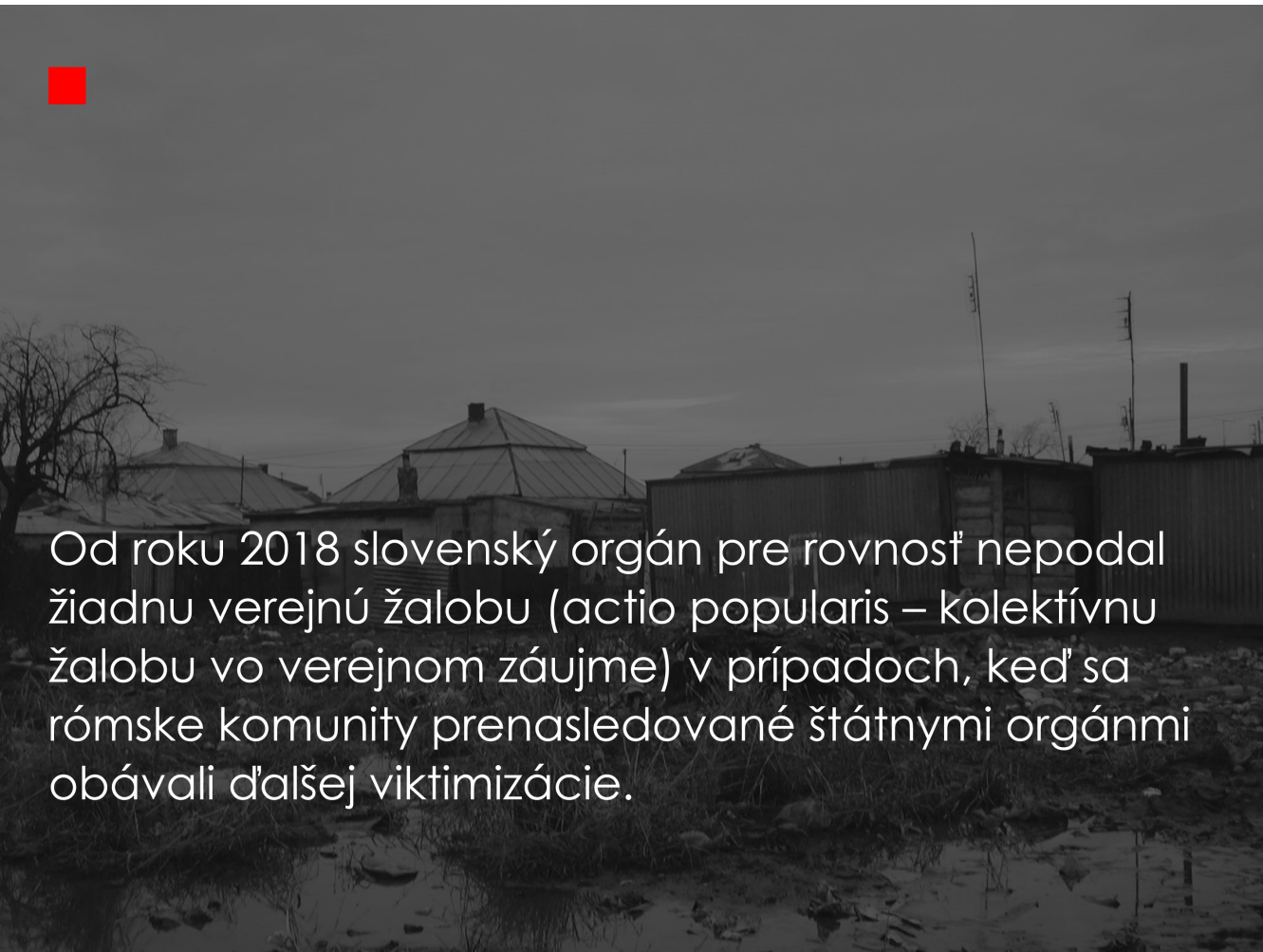
37 Tamže, článok 1 ods. 3.

38 Zákon č. 308/1993 Z. z., článok 1 ods. 2.

39 Pozri napr. Európske centrum pre práva Rómov, *Písomné pripomienky Európskeho centra pre práva Rómov týkajúce sa Slovenska na posúdenie Európskej komisie k transpozícii a uplatňovaniu rasovej smernice a k právnym otázkam týkajúcim sa integrácie Rómov*, 2013, s. 6. K dispozícii na: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/slovakia-red-written-comments-5-april-2013.pdf.

40 Latinsky - „ľudová žaloba“ - žaloba podaná jednotlivcom alebo organizáciou v mene väčšieho počtu ľudí na obranu verejného záujmu (skrátene - verejná žaloba).

prenasledované štátnymi orgánmi obávali ďalšej viktimizácie.⁴¹ Uskutočnilo sa niekoľko pokusov o odstránenie týchto nedostatkov a reformu SNCHR, a to aj presunom jej právomocí na verejného ochrancu práv.⁴²

Od roku 2018 slovenský orgán pre rovnosť nepodal žiadnu verejnú žalobu (actio popularis – kolektívnu žalobu vo verejnom záujme) v prípadoch, keď sa rómske komunity prenasledované štátnymi orgánmi obávali ďalšej viktimizácie.

⁴¹ Centrum pre výskum etnicity a kultúry a i., *Monitorovacia správa občianskej spoločnosti o implementácii Národnej stratégie integrácie Rómov na Slovensku*, 2018, s. 31. K dispozícii na: http://cvek.sk/wp-content/uploads/2018/04/RCM_2017_Slovakia_EC_approved.pdf.

⁴² sme.sk, *Ombudsman by mal prevziať právomoci národného strediska pre ľudské práva*, 18. apríla 2018. Dostupné na: <https://domov.sme.sk/c/20806678/verejny-ochranca-prav-ombudsman-gal-snslp.html>.

Medzinárodná kritika slovenskej protirómskej diskriminácie

V súvislosti s vyšetrovaním násilných činov spáchaných štátnymi a neštátnymi aktérmi voči Rómom bolo proti Slovensku vedených niekoľko významných (ale zväčša neúspešných) súdnych konaní.

Patrí medzi ne:

- žaloby proti štátu za reakciu polície na násilie páchané na rómskych obetiach;⁴³
- niekoľko prípadov, v ktorých štát napadol nezákonné sterilizácie príslušníkov rómskej komunity;⁴⁴ a
- Ďalej medzi ne patrí niekoľko prípadov údajnej diskriminácie v prístupe k bývaniu a zamestnaniu.⁴⁵

43 *Mišigárová v Slovakia* (ECtHR). Fakty sú k dispozícii na: <http://www.errc.org/press-releases/court-slams-slovakia-for-death-of-romani-man-in-police-custody> a rozsudok na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dm docnumber%22:\[%22878641%22\],%22itemid%22:\[%22001-102279%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22dm docnumber%22:[%22878641%22],%22itemid%22:[%22001-102279%22]}).

Koky proti Slovensku (EStEP). Fakty sú k dispozícii na: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=4202> a rozsudok na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-111410>.

Adam proti Slovensku (EStEP). Fakty sú k dispozícii na: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=003-5447219-6828020&filename=Judgment%20Adam%20v.%20Slovakia%20-%20alleged%20slapping%20of%2016-year%20old%20Roma%20in%20police%20custody%20.pdf>: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-165230%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-165230%22]}).

Lakatošová a Lakatoš proti Slovensku (EStEP). Fakty sú k dispozícii na: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=4570> a rozsudok na: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-188265>.

A.P. proti Slovensku (EStEP) Fakty dostupné na: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=4952> a rozsudok dostupný na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-200556%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-200556%22]}).

44 *K.H. proti Slovensku* (EStEP). Fakty sú k dispozícii na: <https://www.esr-net.org/caselaw/2009/kh-and-others-v-slovakia-european-court-human-rights-application-no-3288104> a rozsudok na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-92418%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-92418%22]}).

V.C. proti Slovensku (EStEP). Fakty sú k dispozícii na: <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/pdf/?library=ECHR&id=002-290&filename=002-290.pdf> a rozsudok na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-107364%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-107364%22]}).

N.B. proti Slovensku (EStEP). Fakty sú k dispozícii na: <https://uniteforreproprights.org/resources/n-b-v-slovakia/> a rozsudok je k dispozícii na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-111427%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-111427%22]}).

I.G. a ostatní proti Slovensku (EStEP). Fakty sú k dispozícii na: <https://www.globalhealthrights.org/health-topics/i-g-and-others-v-slovakia/> a rozsudok je k dispozícii na: [https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:\[%22document%22\],%22itemid%22:\[%22001-114514%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22tabview%22:[%22document%22],%22itemid%22:[%22001-114514%22]}).

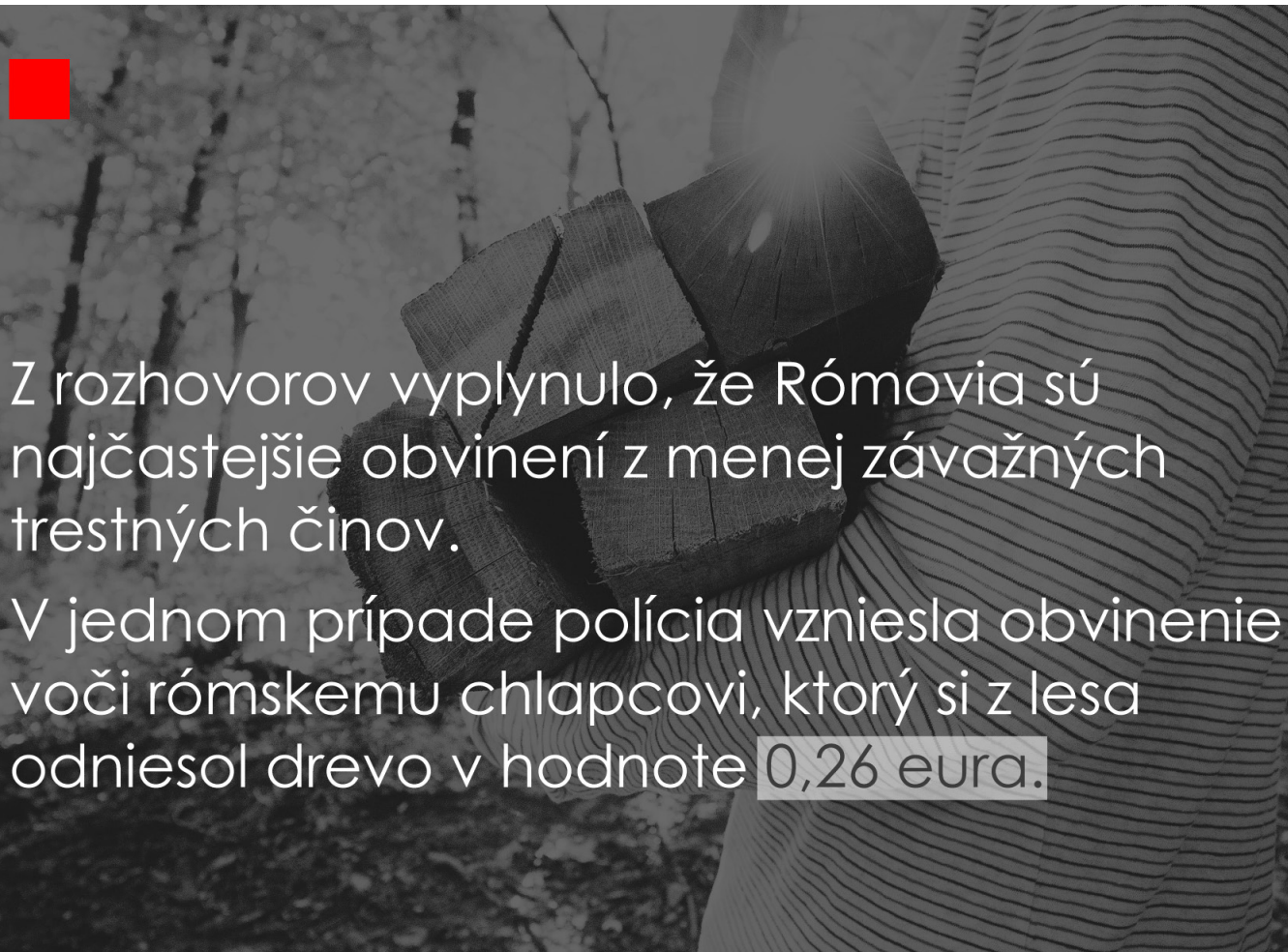
45 *L.R. a iní proti Slovensku* (UN CERD). Fakty sú k dispozícii na: <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=3556> a rozhodnutie sú k dispozícii na adrese: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/01/4F/m0000014F.doc.

V.S. proti Slovensku (UN CERD). Rozhodnutie je k dispozícii na: <https://www.poradna-prava.sk/en/documents/opinion-of-the-cerd-in-the-case-of-v-s/>.

Zastúpenie Rómov v systéme trestného súdnictva

Keďže neexistujú žiadne komplexné správy alebo prieskumy, ktoré by zhromažďovali údaje o etnickej príslušnosti podozrivých a obvinených, neexistujú žiadne oficiálne štatistiky o podiele Rómov v systéme trestného súdnictva. Medzi rómskymi respondentmi, policajťmi, sudcami, prokurátormi a obhajcami, s ktorými sa uskutočnili rozhovory pre túto štúdiu, však panovala široká zhoda v tom, že Rómovia sú nadmerne zastúpení, a že väčšina z nich je obvinená z drobných, nenásilných trestných činov.

Policajti, s ktorými sa uskutočnili rozhovory v rámci tohto výskumu, uviedli, že pri výkone služby prichádzajú do každodenného kontaktu s Rómami. Rómovia tvorili podstatnú časť osôb zatknutých v ich obvodoch, a to od 30 % do 80 % zatknutých osôb. Prokurátori, sudcovia a obhajcovia sa vo všeobecnosti cítili menej spokojní s poskytovaním odhadov podielu Rómov v systéme trestného súdnictva vzhľadom na nedostatok oficiálnych údajov. Zhodli sa však na tom, že existuje určitá miera nadmerného zastúpenia. Napríklad jeden prokurátor odhadol podiel rómskych obžalovaných na 60 % až 90 % v závislosti od druhu trestného činu. Sudcovia mali o niečo nižšie odhady, ktoré sa pohybovali medzi štvrtinou a polovicou všetkých obžalovaných. Tie boli porovnateľné s odhadmi, ktoré uviedli právnici. Podiel zastupovania Rómov v trestnom konaní v ich praxi sa pohyboval od 20 % (rozhovor č. 8, obhajca) do viac ako 50 % (rozhovory č. 1 a 10, obhajcovia).

Z rozhovorov vyplynulo, že Rómovia sú najčastejšie obvinení z menej závažných trestných činov.

V jednom prípade polícia vzniesla obvinenie voči rómskemu chlapcovi, ktorý si z lesa odniesol drevo v hodnote 0,26 eura.

Z rozhovorov vyplynulo, že Rómovia sú najčastejšie obvinení z menej závažných trestných činov. Policajti, prokurátori, sudcovia a obhajcovia sa zhodli na tom, že Rómovia sa najčastejšie dostávajú do konfliktu so systémom trestného súdnictva za drobné majetkové trestné činy, ako sú krádeže, alebo za trestné činy súvisiace s „ohrozovaním mravnej výchovy dieťaťa“ (t. j. za zanedbávanie povinnej školskej dochádzky). V jednom prípade polícia vzniesla obvinenie voči rómskemu chlapcovi, ktorý si z lesa odniesol drevo v hodnote 0,26 eura.⁴⁶

Niekoľko respondentov spochybnilo potrebu stíhania ľudí za takéto drobné trestné činy, najmä za majetkové trestné činy, pri ktorých bolo údajne ukradnuté len veľmi malé množstvo dreva alebo plodín.

„Prípady môžu byť nakoniec postúpené príslušným orgánom ako drobné priestupky, ale celé vyšetrovanie sa zvyčajne vedie podľa zákona o trestnom konaní, čo zvyšuje náklady, najmä preto, že mladí Rómovia vyžadujú povinné zastúpenie obhajcom.“ (rozhovor 2, prokurátor)

Jeden zo sudcov pripomenul prípad, v ktorom bol Róm obvinený z krádeže dreva alebo plodín a v ktorom bola škoda odhadnutá na približne 0,11 EUR.

„Niekedy je naozaj vidieť, že nemali inú možnosť [získať jedlo] ako kradnúť v obchode a riskovať obvinenie z trestného činu.“ (rozhovor č. 15, sudca)

Boli tiež vznesené otázky o prínosoch trestného stíhania obvinených Rómov za neposielanie ich detí do školy a bolo naznačené, že kriminalizácia neúčasti v škole má malý alebo žiadny vplyv na riešenie základných problémov.

„Sú rodiny, ktoré sa točia v kruhu. Dieťa nechodí do školy, takže rodičia sú odsúdení na verejnoprospešné práce. Dieťa opäť nechodí do školy, takže rodičia sú odsúdení k podmienenému trestu. Tretíkrát, [ak dieťa nechodí do školy], rodičia dostanú veľmi krátky trest, asi tri mesiace, a potom dieťa vyrastie a je mimo systému [veku] povinnej školskej dochádzky, ale rodičia majú ďalšie dieťa, takže celý cyklus sa opakuje [...] malo by sa zistiť, či takéto tresty skutočne pomáhajú zabezpečiť školskú dochádzku.“ (rozhovor č. 15, sudca)

⁴⁶ Pozri: <https://spis.korzar.sme.sk/c/22603483/pre-drevo-za-26-centov-mu-hrozi-vazenie-pomaha-so-styrmi-surodencami.html>.

Príčiny nadmerného zastúpenia

Aj keď panovala všeobecná zhoda v tom, že v systéme trestného súdnictva môže byť aspoň do určitej miery nadmerné zastúpenie Rómov, existovali rôzne vysvetlenia, prečo je tomu tak.

Medzi prokurátormi a policajtmi prevládal názor, že nadmerné zastúpenie je do veľkej miery spôsobené problémami v komunikácii medzi rómskymi komunitami a štátnymi orgánmi, ako aj nedostatočným pochopením systému trestného súdnictva zo strany príslušníkov rómskych komunít. Policajti, s ktorými sa viedli rozhovory, poukázali napríklad na nedostatok účinnej komunikácie medzi úradmi a rómskymi komunitami, nedostatočné vzdelanie, ktoré môže viesť k situáciám, keď si ľudia neuvedomujú, že sa môžu dopustiť trestného činu, a zlé životné podmienky, ktoré podľa nich znamenajú, že Rómovia nerozumejú určitým spoločenským normám.

Jeden z prokurátorov tiež poukázal na to, že kľúčovou výzvou je komunikácia, a poukázal na nedostatok procesných úprav pre rómskych obžalovaných, čo v konečnom dôsledku vedie k ich nadmernému zastúpeniu v systéme trestného súdnictva. Procesné opatrenia by mali zabezpečiť, aby boli obvinení Rómovia riadne informovaní o obsahu a účele trestného konania:

„[...] Informácie o ich procesných právach sú formálne, príliš dlhé, nesprávne formulované, poskytované len písomne a nevysvetlené [...] Správna práca s rómskymi komunitami by si vyžadovala vhodné metódy komunikácie.“ (rozhovor č. 5, prokurátor)

Na druhej strane sudcovia naznačili, že nadmerné zastúpenie Rómov v systéme trestného súdnictva môže byť spôsobené tým, že niekoľko konkrétnych trestných činov páchajú prevažne Rómovia.

Napriek presvedčivým dôkazom o všadeprítomných protirómskych postojoch na Slovensku v širšom zmysle sa len veľmi málo priznáva, že to vedie k protirómskej diskriminácii v systéme trestného súdnictva. Týka sa to najmä sudcov a prokurátorov, ktorí existenciu diskriminácie v systéme trestného súdnictva bagatelizovali alebo priamo popierali. Zdá sa, že viacerí respondenti si tento názor vytvorili na základe toho, že podľa ich skúseností bolo veľmi málo opodstatnených obvinení z diskriminácie zo strany obžalovaných Rómov.

„Sťažovali sa, že ich polícia predviedla pred súd, keď nereagovali na predvolanie. [...] Sťažovali sa aj na to, že si nemôžu dovoliť dopravu z policajnej stanice späť do svojich domovov.“ (Rozhovor 2, prokurátor)

„Rómovia sa často sťažujú, pretože nerozumejú úradnému postupu [...] musia sa dostaviť na úrad.“ (rozhovor č. 3, prokurátor)

Jeden z prokurátorov však priznal, že v systéme trestného súdnictva existujú diskriminačné postoje, a potvrdil, že sa stretol s diskriminačnými alebo urážlivými poznámkami na adresu Rómov, pričom uviedol, že: „ľudia, ktorí hovoria, že také poznámky neexistujú manipulujú s realitou...“ (rozhovor č. 5, prokurátor). Poprel však, že by takéto diskriminačné poznámky boli v rámci prokuratúry bežné.

Väčšina obhajcov sa zhodla na tom, že v systéme trestného súdnictva dochádza k diskriminácii Rómov.

*„Rómske prípady často nie sú riadne vyšetrené, dôkazy sa zdajú byť nespoľahlivé a trestná zodpovednosť obvinených je spochybniteľná.“
(rozhovor č. 10, obhajca)*

Rómske prípady často nie sú riadne vyšetrené, dôkazy sa zdajú nespoľahlivé a trestná zodpovednosť obvinených je spochybniteľná.

Obhajca

Prevládajúcim názorom na hlavné príčiny nadmerného zastúpenia Rómov však bol nedostatok primeraných informácií o systéme trestného súdnictva a nedostatočný prístup k primeranému právnomu zastupovaniu.

Bolo zrejmé, že dvaja rómski respondenti považovali systém trestného súdnictva za nespravodlivý. Jeden z respondentov opísal systém, ktorý „*nechce poznať našu pravdu*“ a uviedol, že „*slovenské súdy sú nespravodlivé*“ (rozhovor č. 12, rómsky respondent).

„Polícia a vyšetrovatelia, prokurátori, to všetko je len jeden gang. Nemôžete tu nikomu veriť. Čokoľvek budete tvrdiť, ona [polícajná vyšetrovatel'ka] to vyvráti, akoby tam bola prítomná a stála pritom vedľa nás. Chcú všetko obrátiť proti nám.“ (rozhovor č. 13, rómsky respondent)

Oni [polícia] chcú všetko obrátiť
proti nám.

Rómsky respondent

Hoci si nespomínajú na žiadne diskriminačné alebo ponižujúce poznámky na adresu Rómov zo strany prokurátorov alebo sudcov, jeden z respondentov má podozrenie, že takéto poznámky môžu byť v skutočnosti častejšie za zatvorenými dverami: „*Rómovia im možno nerozumejú a radšej mlčia, aby sa vyblí problémom, keďže čelia policajtom v uniformách*“ (rozhovor č. 13, rómsky respondent). Podľa názoru mnohých rómskych respondentov je systém trestného súdnictva stále zameraný na násilné odsúdenie Rómov.

Policajná činnosť

Etický kódex príslušníkov Policačného zboru uvádza, že policajti na Slovensku sú povinní vykonávať službu bez ohľadu na náboženské, rasové, národnostné, sociálne, politické, triedne alebo iné vonkajšie faktory.⁴⁷ Existuje však značné množstvo dôkazov (empirických aj neoficiálnych), ktoré naznačujú, že v skutočnosti sú Rómovia často vystavení diskriminačným policajným praktikám.

V roku 2010 uskutočnila Agentúra EÚ pre základné práva rozsiahly prieskum Európskej únie o menšinách a diskriminácii (EU MIDIS I), v rámci ktorého bol zverejnený celý rad údajov o policajných zásahoch a etnických menšinách. Celkovo 7 % rómskych respondentov zo Slovenska uviedlo, že ich v posledných 12 mesiacoch zastavila polícia na základe rasového profilovania. 17 % respondentov uviedlo, že pri poslednom zastavení sa polícia správala neúčtivo. 54 % rómskych respondentov zo Slovenska uviedlo, že nedôveruje policii.⁴⁸ V roku 2019 bol vydaný *pracovný dokument útvarov Európskej komisie: Opatrenia na začleňovanie Rómov uvedené v správe v rámci EÚ pre NRIS* uvádzajú, že 6 % Rómov na Slovensku, ktorí uviedli, že ich v posledných piatich rokoch zastavila polícia, si myslelo, že to bolo kvôli ich etnickému pôvodu.⁴⁹ Bez porovnateľných údajov o zastaveniach a prehliadkach medzi všeobecnou populáciou je ťažké vyvodiť závery o disproporcionalite policajných zastavení týkajúcich sa Rómov.

Zistilo sa tiež, že rómske komunity sú vystavené neprimeranému policajnému dohľadu. V roku 2017 ERRC vypracovalo správu s názvom *„Etnické profilovanie na Slovensku - predsudky voči rómskym štvrtiam“*, v ktorej sa dospelo k záveru, že: *„podľa analýzy 200 navrhovaných lokalít na zvýšenie policajnej ochrany je na Slovensku 40-krát vyššia pravdepodobnosť, že policajná jednotka bude vyslaná do rómskej komunity než do nerómskej. Mnohé obce s vysokým počtom rómskeho obyvateľstva nezačlenávajú vysokú mieru kriminality, ale napriek tomu sú zaradené do zoznamu 200 miest, v ktorých je potrebné zvýšiť policajnú ochranu.“*⁵⁰

Existujú tiež dobre zdokumentované dôkazy o tom, že rómske komunity sú častejšie vystavené policajnej brutalite. Objavili sa najmä početné správy o násilných policajných zásahoch vykonaných na základe programu zvaného *Pátracia akcia 100* (Akčný kód 100), ktorý dáva policii právomoc vykonávať rozsiahle prehliadky celých štvrtí. V apríli 2015 vykonal slovenský ombudsman vyšetrovanie, ktoré odhalilo, že v rokoch 2013, 2014 a v prvom štvrtroku 2015 bolo najviac zásahov v rámci Akčného kódu 100 (259) vykonaných v Prešovskom kraji, kde podľa Atlasu rómskych komunít žije najväčší podiel „neintegrovaných Rómov“.⁵¹ Pre porovnanie, v Bratislavskom kraji (kde žije oveľa menej Rómov) sa takéto razie neuskutočnili.

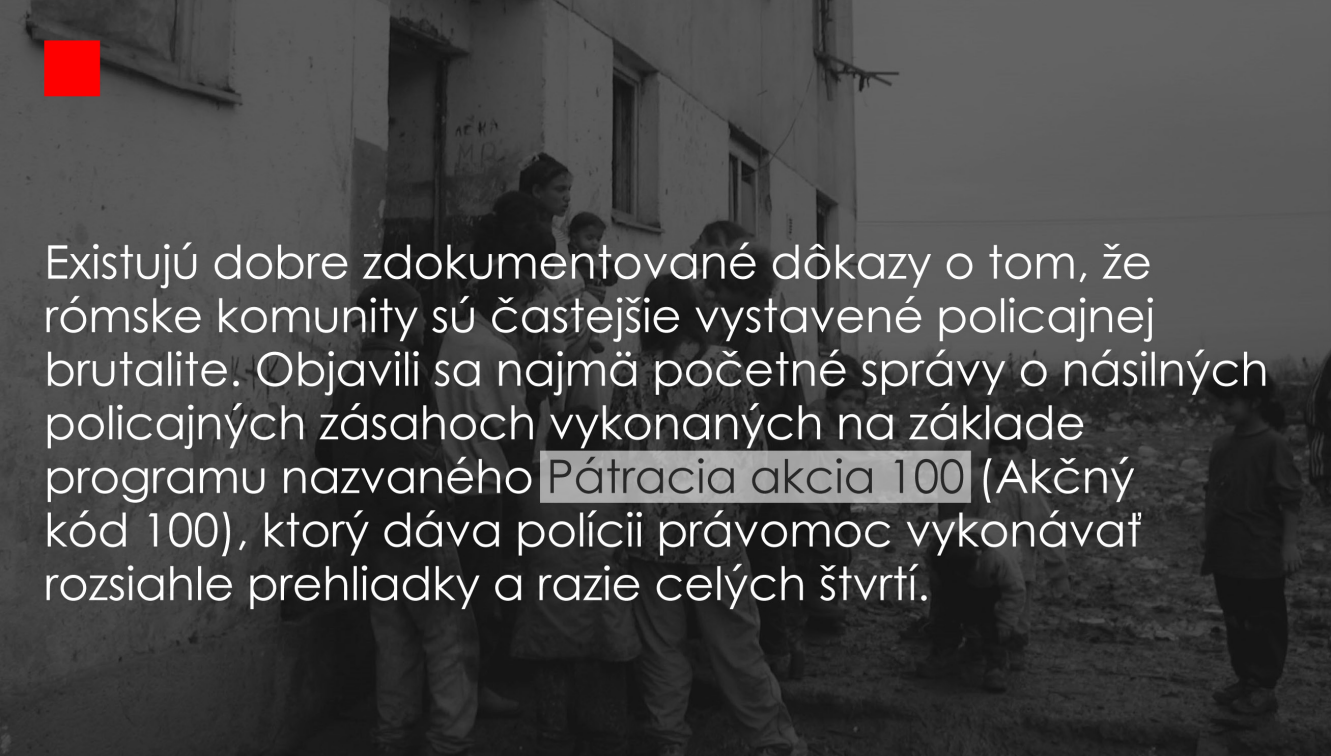
47 Pozri: https://www.minv.sk/?eticky_kodex.

48 Agentúra pre základné práva, *Prieskum Európskej únie o menšinách a diskriminácii - Správa o údajoch v centre pozornosti Policačné zastavenia a menšiny*, 2010. K dispozícii na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/1132-EU-MIDIS-police.pdf?fbclid=IwAR3JGcOjWGAYs54F_NP3esyCn2cIaPSJlbecguJnb1ZMTCK8kVC2N2No.

49 Pracovný dokument útvarov Európskej komisie, *Opatrenia na začleňovanie Rómov nahlásené v rámci EÚ pre NRIS*, 2019. Dostupné na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TEXT/?qid=1575907500935&uri=CELEX%3A52019SC0320>.

50 Európske centrum pre práva Rómov, *Etnické profilovanie na Slovensku - predsudky polície v rómskych štvrtiach*, 2017. K dispozícii na: http://www.errc.org/uploads/upload_en/file/Ethnic%20Profiling%20in%20Slovakia%20ERRC%20.pdf.

51 Atlas vydal UNDP v roku 2014 a je k dispozícii na adrese: http://www.unipo.sk/public/media/18210/Atlas_romkom_web.pdf.

Existujú dobre zdokumentované dôkazy o tom, že rómske komunity sú častejšie vystavené policajnej brutalite. Objavili sa najmä početné správy o násilných policajných zásahoch vykonaných na základe programu nazvaného **Pátracia akcia 100** (Akčný kód 100), ktorý dáva polícii právomoc vykonávať rozsiahle prehliadky a razie celých štvrtí.

Napriek týmto správam policajti, s ktorými sa uskutočnili rozhovory v rámci tohto výskumu, takmer vôbec nepotvrdili, že by dochádzalo k diskriminácii Rómov. Žiadny z policajtov neuviedol, že by bol svedkom akéhokoľvek správania polície, ktoré by považoval za diskriminačné alebo zaujaté. Aj keď sa do určitej miery pripúšťalo, že policajti môžu pri styku s Rómami občas zmeniť spôsob reči alebo vysloviť poznámky založené na určitých „domnienkach“ o Rómoch, trvali na tom, že je to zriedkavé. (rozhovory 6 a 11, policajti)

Policajti, s ktorými sa uskutočnili rozhovory pre túto správu, popreli zvýšenú prítomnosť polície v oblastiach s väčším počtom rómskych obyvateľov. Navrhli, aby bol v takýchto oblastiach umiestnený zvýšený počet policajtov špecializovaných na prácu s rómskou komunitou, ale aby tam nebola zvýšená prítomnosť polície. Podľa jedného z policajtov je často nedostatočný počet rómskych policajtov špecialistov, a preto musia okrem svojich špecializovaných povinností vykonávať aj bežnú policajnú prácu (rozhovor č. 6, policajt). Štátne orgány vo všeobecnosti považujú rómskych špecialistov za prínos pre komunitu a v roku 2020 sa v správe ministerstva financií a ministerstva vnútra argumentovalo na podporu špecializácie s vysvetlením, že je väčšia pravdepodobnosť, že príslušníci rómskych komunít budú dôverovať miestnemu špecialistovi a obracať sa na neho so svojimi problémami, hoci rómski respondenti spomínali iné skúsenosti. V správe z roku 2020 sa tiež uznáva, že dôvera rómskych komunít v týchto policajtov je krehká a môže byť narušená, keď sa policajti zúčastňujú na akciách zahŕňajúcich použitie sily alebo vyšetrovanie trestných činov.⁵²

Ďalší dvaja opýtaní policajti uviedli, že ich okrsy sú dostatočne personálne obsadené, a najmä jeden z nich si pochvaľoval spôsob, akým nešpecializovaní policajti pomáhajú špecialistom riešiť problémy v rómskych komunitách. Pripustili však, že v niektorých oblastiach so zvýšeným rizikom kriminality (medzi ktoré môžu patriť aj rómske komunity) budú občas obecné orgány vyžadovať zvýšenú prítomnosť polície.

⁵² Správa je k dispozícii na adrese: https://www.mfsr.sk/files/sk/financie/hodnota-za-peniaze/revizia-vydavkov/vnutro/revizia_vydavkov_mvrsr_20201215.pdf.

Policaisti, s ktorými sa viedli rozhovory, tiež popreli, že by pri zatýkaní zohrávalo úlohu etnické profilovanie. Naznačili, že hoci občania žijúci v blízkosti rómskych komunít majú často negatívny názor na Rómov, polícia nie je motivovaná takýmito predsudkami alebo zaujatosťou či predpojatosťou.

„Nie sú zatýkani preto, že sú Rómovia, ale je pravda, že asi polovica našich operácií sa týka podozrivých Rómov.“ (rozhovor č. 11, policajný dôstojník)

Jeden policajt pripustil, že určité donucovacie prostriedky (legislatívny termín pre postup polície, ktorý často zahŕňa použitie sily)⁵³ sa často používajú proti Rómom, ale naznačil, že je to možno spôsobené tým, že väčšina prípadov v jeho obvode sa týka rómskych podozrivých. Tvrdil, že donucovacie opatrenia môžu teoreticky slúžiť ako preventívne opatrenie, keďže podľa neho Rómovia majú tendenciu zneužívať dôveru polície. Iný policajt povedal, že si nevšimol neprimerané používanie donucovacích prostriedkov voči Rómom (rozhovor č. 9, policajt). Posledný policajt uviedol, že za posledné dva alebo tri roky nemusel použiť donucovacie prostriedky voči Rómom a že v jeho obvode sa donucovacie prostriedky používajú veľmi zriedkavo. Aj v prípade nasadenia policajtov uviedol, že sa neuchýlili k žiadnym opatreniam, ktoré by mali za následok telesné zranenia (rozhovor č. 11, policajt).

Policaisti tiež spochybnili opodstatnenosť obvinení z policajnej diskriminácie a brutality. Sťažnosti na políciu zo strany Rómov boli vraj zriedkavé (rozhovor č. 9, policajný dôstojník) alebo neboli častejšie ako sťažnosti od nerómskych osôb (rozhovor č. 11, policajný dôstojník). Jeden policajt uviedol, že podľa toho, čo on sám vie a čoho si je vedomý, boli všetky sťažnosti na nevhodné správanie považované za neopodstatnené (rozhovor č. 6, policajt).

Tieto pripomienky je však potrebné vnímať v kontexte kritiky mechanizmov podávania sťažností na políciu na Slovensku. Zo štatistík Úradu inšpekčnej služby ministerstva vnútra vyplýva, že v roku 2020 bolo celkovo zaznamenaných 1 650 prípadov podozrení na nesprávny postup polície s možnou trestnou zodpovednosťou. Viac ako polovica z nich (843) bola zamietnutá ešte pred začatím prípravného konania (trestného stíhania). Len v 3,69 % prípadov (61) podal vyšetrovateľ prokurátorovi návrh na podanie obžaloby. Celkovo šesť prípadov viedlo k zahájeniu konania o dohode o vine a treste.⁵⁴ Bývalý komisár Rady Európy pre ľudské práva Nils Muižnieks sa vyjadril, že policajná inšpekcia na Slovensku nespĺňa kritériá potrebné na to, aby bola považovaná za nezávislú,⁵⁵ a na túto otázku niekoľkokrát upozornil ako bývalý tak aj súčasný ombudsman.⁵⁶

Popieranie existencie protirómskej diskriminácie v polícii zo strany policajtov je v značnom rozpore s výpoveďami Rómov a obhajcov v rozhovoroch. Ich skúsenosti výrazne potvrdili správy o diskriminačnom a často násilnom policajnom postupe voči Rómom.

⁵³ Rozsiahly zoznam donucovacích opatrení je uvedený v čl. 50 zákona č. 171/1993 Z. z. o Policajnom zbore, vrátane napr. kopov, úderov v sebaobrane alebo na prekonanie odporu, prostriedkov obmedzujúcich pohyb, použitia policajných psov, strelných zbraní a pod. Respondenti zvyčajne neuviedli, ktoré donucovacie opatrenia používajú najčastejšie, všeobecne alebo voči Rómom.

⁵⁴ Štatistiky sú k dispozícii na: <https://www.minv.sk/?urad-inspekcej-sluzby>.

⁵⁵ Správa Nilsa Muižnieksa, komisára Rady Európy pre ľudské práva, po jeho návšteve Slovenskej republiky v dňoch 15. až 19. júna 2015, ods. 76-77. Dostupné na: [https://rm.coe.int/ref/CommDH\(2015\)21](https://rm.coe.int/ref/CommDH(2015)21).

⁵⁶ Pozri napríklad Denník N, *Zo sťažností na policajtov uspeje len každá dvadsiata, trestajú výčitkou*, 2015. K dispozícii na: <https://dennikn.sk/132018/zo-staznosti-na-spravanie-policajtov-uspeje-len-kazda-dvadsata/>.

Obaja rómski respondenti naznačili, že nadmerná kontrola rómskych komunit je bežným javom. Jeden respondent opísal, ako polícia prišla do ich komunity: „desaťkrát každý deň“, aj keď nedošlo k žiadnym incidentom (rozhovor č. 12, rómsky respondent) a druhý naznačil, že polícia sa neprimerane zameriava na Rómov aj v prípadoch, keď nedochádza k nezákonnej činnosti (rozhovor č. 13, rómsky respondent). Predpokladala, že takýto policajný zásah bol spôsobený etnickým pôvodom Rómov.

„Kontrolujú len veci, ktoré by nemali, o veci, na ktorých záleží, sa nestarajú.“ (rozhovor č. 13, rómsky respondent)

Rómski respondenti tiež spomínajú na časté násilné stretnutia s políciou. Jeden z respondentov si spomína na policajný zásah v rómskej štvrti, kde jeho a mnohých ďalších policajti bez rozdielu zbili (rozhovor č. 12, rómsky respondent). Druhá respondentka uviedla, že pozná rôznych Rómov, ktorí boli bez rozdielu bití a vystavení slovným útokom. Medzi nimi bol aj člen rodiny, ktorý sa v čase rozhovoru stále zotavoval z úderu policajným obuškom do hlavy. Tvrdila tiež, že policajti sa niekedy Rómom vysmievali a provokovali ich, vyzývali ich, aby sa s nimi „stretli“, aby sa im „postavili“. (rozhovor č. 13, rómsky respondent).

Obhajcovia sa skôr zhodli na tom, že rómske komunity sú vystavené nadmernému policajnému a diskriminačnému zaobchádzaniu.

„Polícia je často v konflikte s rómskymi komunitami a drobné konflikty často vyúsťujú do násilných stretov s políciou. [...] Verejní činitelia vrátane bývalých členov vlády otvorene vyzvali k prísnejšiemu monitorovaniu a ku zberu údajov o [obyvateľoch v] problematických oblastiach. Tieto návrhy však neboli definované na základe miery kriminality, ale v skutočnosti boli zamerané na regióny s veľkým počtom rómskeho obyvateľstva.“ (Rozhovor č. 1, obhajca)

“

Polícia je často v konflikte s rómskymi komunitami a drobné konflikty často vyúsťujú do násilných stretov s políciou. Verejní činitelia, vrátane bývalých členov vlády, otvorene vyzvali k prísnejšiemu monitorovaniu a zberu údajov o [obyvateľoch] problematických oblastí.

Obhajca

Názory na to, či to bolo spôsobené etnickým profilovaním alebo súčasťou širšieho modelu systémovej diskriminácie, sa však rôznili. Polícia do určitej miery uznala „*skryté vzorce diskriminácie*“ (rozhovor č. 10, právnik obhajca) a uznala, že etnické profilovanie môže byť výsledkom „*neprimeraného zamerania sa polície na rómske štvrte pri pátraní po utečencoch a osobách, ktoré sa skrývajú pred súdnym konaním*“ (rozhovor č. 1, právnik obhajca). Jeden právnik však naznačil, že diskriminačné praktiky odrážajú individuálne predsudky jednotlivých policajtov (rozhovor č. 7, obhajca), a iný právnik naznačil, že dôvodom častejšieho zatýkania Rómov bolo to, že boli „*prichytení počas páchania trestného činu alebo bezprostredne po ňom*“ (rozhovor č. 8, obhajca), a nie rasové predsudky.

Obhajcovia tiež zaznamenali prípady, keď policajti mali (výslovne) diskriminačné a dokonca násilne nenávisťné poznámky.

„Najmä pri riešení prípadov na východnom Slovensku sa polícia správala k Rómom s menším rešpektom, občas sa im vysmievala [keď neboli prítomní].“ (rozhovor č. 7, obhajca)

Respondenti opísali, ako policajti používajú pejoratívne a rasistické výrazy vo vzťahu k Rómom. Jeden z právnikov pripomenul, že „*určité neúctivé spôsoby vyjadrovania, ktoré sa považujú za bežné vo nášinskej spoločnosti*“, boli bežné aj medzi policajtmi (rozhovor č. 8, obhajca).⁵⁷ Jedna respondentka si spomenula na situáciu, keď počula policajta, ktorý viedol neformálny súkromný rozhovor o Rómoch na verejnom mieste a povedal: „*mali by ich hodiť do plynu*“.

⁵⁷ Neúctivými prejavmi respondentka myslela napríklad urážlivé poznámky o etnickej príslušnosti, ktoré sú bežné a nerómskym obyvateľstvom Slovenska všeobecne tolerované, ako aj stereotypné predsudky voči Rómom. Pokiaľ ide o takéto poznámky zo strany štátnych orgánov, respondentka, prokurátorka, si spomenula na skúsenosť, keď zastupovala rómske obete násilných trestných činov a rasistických poznámok. V inom prípade jeden z policajtov údajne s obľubou spomínal na časy, keď polícia mohla pod zámienkou udržiavania disciplíny hrubo zaobchádzať s rómskymi komunitami (rozhovor č. 8, obhajca).

Sudcovia a prokurátori

V rozhovoroch zaznela len veľmi malá kritika sudcov a prokurátorov a samotní sudcovia a prokurátori takmer vôbec nepriznali, že by diskriminácia mala nejaký vplyv na ich prácu.

Sudcovia spochybnil, že by diskriminácia bola v súdnictve vážnym problémom, na základe toho, že len veľmi zriedkavo zaznamenali, že by Rómovia vznášali námietky, že súdy sú voči Rómom zaujaté, rasistické alebo diskriminačné. Jeden sudca si počas svojej dvadsaťročnej praxe spomenul len na dva prípady, v ktorých rómsky obžalovaný obvinil súd alebo sudcu, že nie je nestranný (rozhovor č. 14, sudca). Uviedol však, že takéto obvinenia a námietky sa týkajú skôr spôsobu vedenia konania, než osobného oslovenia sudcu. Sudcovia si vo všeobecnosti uvedomovali nízku dôveru verejnosti v súdnictvo, ale: (rozhovor č. 15, sudca): „*nie je rozdiel v nedôvere [voči sudcom] zo strany Rómov a iných typov obžalovaných*“ (rozhovor č. 15, sudca).

Podobne reagovali aj prokurátori. Jeden z prokurátorov vylúčil možnosť, že by prokurátori mohli byť zaujatí, pretože sú viazaní pravidlami stanovenými v právnych predpisoch. Z rozhovorov však vyplynulo, že niektorí prokurátori môžu mať v skutočnosti predsudky voči Rómom. Napríklad pri otázke o nedôvere Rómov voči systému trestného súdnictva niektorí prokurátori predpokladali, že sú nevedomí alebo sa správajú tak, ako keby mali nárok na mimoriadne zaobchádzanie. Jeden z prokurátorov sa vyjadril, že štát by mal konať viac „*v prospech Rómov a učiť ich hodnotám a základným princípom spolužitia*“ (rozhovor č. 2, prokurátor). Ďalší kritizoval „*zmýšľanie*“ Rómov, ktorí „*zostávajú bez trestu za svoje činy a očakávajú pozitívnu diskrimináciu*“ (rozhovor č. 3, prokurátor).

Právnicki a právne zastupovanie

Z rozhovorov s obhajcami a sudcami jednoznačne vyplynulo, že obžalovaní Rómovia sú vo veľkej miere závislí od právnej pomoci. Nie je to prekvapujúce, keďže podľa prieskumu EÚ MIDIS II bolo 87 % Rómov na Slovensku ohrozených chudobou v porovnaní so 17 % celkovej populácie.⁵⁸

Všetci obhajcovia uviedli, že až na niekoľko výnimiek bolo veľmi zriedkavé, aby si rómski obžalovaní mohli dovoliť zaplatiť za svoje služby súkromne.

„Najmenej 90 % Rómov je zastúpených prostredníctvom systému právnej pomoci.“ (rozhovor č. 10, obhajca)

Tieto skúsenosti sa zhodovali so skúsenosťami sudcov, ktorí sa zhodli na tom, že vo väčšine prípadov rómski obžalovaní buď nemali právneho zástupcu, alebo v prípadoch, keď bol právny zástupca povinný, mali obhajcu ustanoveného *ex offio*.

Väčšina respondentov pochybovala o tom, že spoliehanie sa obvinených Rómov na advokátov *ex offio* má skutočný vplyv na kvalitu právnej pomoci. Ako poznamenal jeden právnik:

„Väčšina obhajoby v trestných veciach, ktorú som videl, bola primeraná, či už bola poskytnutá nemajetným obžalovaným alebo tým, ktorí si zastúpenie platili sami.“ (Rozhovor č. 8, obhajca)

Väčšina advokátov výslovne uviedla, že nerobia žiadne rozdiely medzi obžalovanými, ktorých zastupujú buď prostredníctvom systému právnej pomoci, alebo na základe priameho vymenovania. Sudcovia tiež uviedli, že nikdy nemali obavy zo správania právnikov *ex offio*.

Hoci menšina obhajcov do určitej miery súhlasila s tým, že obhajcovia môžu byť ovplyvnení protirómskymi predsudkami, nikto z nich nevedel uviesť žiadne príklady prípadov, v ktorých by obhajcovia poskytli svojim klientom neštandardnú pomoc z dôvodu ich etnického pôvodu.

Dvaja rómski respondenti uviedli pozitívne skúsenosti s obhajcami a kvalitou pomoci, ktorú im poskytli, a jeden z nich uviedol, že: „bez nášho advokáta by sme už boli odsúdení“ (rozhovor č. 12, rómsky respondent).

Boli si však vedomí toho, že nie všetci rómski obžalovaní majú takéto šťastie a že počuli o prípadoch, keď bola poskytnutá neúčinná právna pomoc. Vyjadrili tiež obavy, že niektorí rómski obžalovaní, ktorí si nemohli nájsť alebo zaplatiť advokáta, stáli pred súdom bez zastúpenia.

⁵⁸ Agentúra EÚ pre základné práva, *Druhý prieskum Európskej únie o menšinách a diskriminácii, Rómovia - vybrané zistenia*, 2018, obrázok 1. K dispozícii na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2016-eu-minorities-survey-roma-selected-findings_en.pdf.

Výsledky trestného súdnictva

Nedostatok spoľahlivých etnicky členených údajov na Slovensku znamená, že nie je možné s určitosťou určiť etnické alebo rasové rozdiely vo výsledkoch trestnoprávných konaní. V otázkach potenciálneho vplyvu protirómskej diskriminácie na rozhodnutia v oblasti trestného súdnictva sa respondenti výrazne rozchádzali.

Vyšetrovacia väzba

Podľa štatistík z rokov 2013 až 2015 bolo na Slovensku predbežne zadržaných menej ako 5 % osôb obvinených z trestných činov.⁵⁹ Neexistujú žiadne oficiálne správy alebo štúdie o frekvencii alebo dĺžke vyšetrovacej väzby rómskych obvinených v porovnaní s obvinenými z bežnej populácie. Ako je však vysvetlené ďalej, viacerí respondenti, s ktorými sa uskutočnili rozhovory v rámci tejto štúdie, naznačili, že obvinení Rómovia by mohli byť neprímerane vystavení vyšetrovacej väzbe, a to buď z dôvodu ich osobitných životných podmienok, alebo z dôvodu skrytej zaujatosti zo strany justičného systému.

Prokurátori dôrazne popreli, že by etnická príslušnosť niekedy zohrávala úlohu pri rozhodovaní o predbežnej väzbe. Sudcovia sa s týmto názorom stotožnili a uviedli, že v právnych predpisoch sú stanovené prísne pravidlá, kedy možno povoliť predbežné zadržanie. Uviedli, že vyšetrovacia väzba sa posudzuje veľmi prísne a opatrne.

„Bud' sú dôvody na nariadenie vyšetrovacej väzby, alebo nie sú, a nezáleží na tom, či je podozrivý Róm [...] Nikdy som nevidel náznak toho, že by bol niekto vo vyšetrovacej väzbe len preto, že je Róm“ (rozhovor č. 15, sudca).

Niektorí sudcovia však tiež akceptovali, že obžalovaní Rómovia boli vzhľadom na svoju sociálnu a ekonomickú situáciu častejšie považovaní za osoby ohrozené útekmi. Napríklad Rómovia bez trvalej adresy boli príležitostne zadržaní, pretože boli považovaní za rizikových so zvýšenou pravdepodobnosťou úteku. Zdôraznili však, že takéto prípady „sa posudzujú individuálne, podobne ako sa posudzujú napríklad prípady bezdomovcov“, a nie v súvislosti s etnickou príslušnosťou podozrivých (rozhovor č. 14, sudca).

Uviedli tiež, že väzba v prípravnom konaní bola niekedy jedinou možnosťou, najmä ak obvinený Róm nemal finančné prostriedky na zaplatenie kaucie. Dokonca aj v prípadoch, keď sú možné alternatívy k väzbe, sudcovia uviedli, že technické problémy znamenajú, že tieto alternatívy nie sú realizovateľné. Napríklad uviedli, že dohľad alebo monitorovanie pomocou elektronického označovacieho náramku nebolo pre rómskych obvinených často realizovateľné, pretože ich životné podmienky (často nespoľahlivé zdroje elektrickej energie) znemožňovali inštaláciu potrebného zariadenia.

⁵⁹ Vráblová N., *Opatrovníctvo, možnosti využitia alternatív k opatrovnictvu v praxi*, In: Jozef Záhora (ed.) „PRÍPRAVNÉ KONANIE - MOŽNOSTI A PERSPEKTÍVY, Zborník príspevkov z celoštátnej vedeckej konferencie s medzinárodnou účasťou konanej dňa 21.“, apríl 2016. K dispozícii na: <https://www.paneuromi.com/wp-content/uploads/2017/03/zbornik.pdf>.

Niektorí obhajcovia súhlasili s názormi sudcov, že sociálno-ekonomické faktory môžu znevýhodňovať rómskych obvinených, ale väčšina zastávala názor, že nadmerné využívanie vyšetrovacej väzby je problémom pre všetkých obvinených, nielen pre tých z rómskych komunít. Niektorí kritizovali celkovo nízku kvalitu rozhodnutí o vyšetrovacej väzbe, keď „sudcovia často posielajú podozrivých do vyšetrovacej väzby takmer automaticky, bez bližšieho preskúmania“. (rozhovor č. 7, obhajca).

Hoci respondenti z radov Rómov nevedeli potvrdiť, či je pravdepodobnosť zadržania Rómov vo vyšetrovacej väzbe vyššia, vyjadrili obavy, že vyšetrovacia väzba má na Rómov vážnejší vplyv, najmä vzhľadom na zlé zaobchádzanie, ktorému sú vystavení vo väzení. Jeden z respondentov uviedol, že mentálne postihnutý Róm z jeho susedstva bol niekoľko mesiacov vo väzbe sexuálne obťažovaný, hoci nevedel, kto boli páchatelia. Uviedol, že orgány údajné obťažovanie nijako neriešili a obvinenia odmietli. Ďalší respondent tvrdil, že korešpondencia s jeho rodinou je zadržovaná a nie je známe, kde sa takáto korešpondencia nachádza. Podobne mu po prepustení nevrátili jeho osobné veci (rozhovor č. 13, rómsky respondent).

Dohody o vine a treste a trestné rozkazy

Z rozhovorov s prokurátormi, sudcami a obhajcami vyplynulo, že upustenie od súdneho konania vo forme dohody o vine a treste alebo v forme trestného rozkazu je bežným spôsobom riešenia trestných vecí. Nebolo však jednoznačne naznačené, že by niektorý z týchto spôsobov mal neprimerane negatívny vplyv na Rómov.

Prokurátori, sudcovia a obhajcovia popreli, že by sa na rómskych obžalovaných vzťahovali prísnejšie dohody o priznaní viny a pochybovali, že by etnický pôvod mal nejaký podstatný vplyv na vyjednávanie o priznaní viny. Hoci sa nevyskytla žiadna výslovná kritika, že trestné príkazy sa vydávajú diskriminačne, objavili sa názory, že veľká časť prípadov týkajúcich sa rómskych obžalovaných sa rieši prostredníctvom trestných rozkazov. Jeden sudca napríklad odhadol, že približne polovica prípadov, v ktorých boli obžalovaní rómskeho pôvodu, bola rozhodnutá trestným rozkazom, a jeden právnik naznačil, že väčšina Rómov obvinených z trestných činov dostala trestný rozkaz.

To je potenciálny dôvod na obavy vzhľadom na to, že trestné rozkazy sa vydávajú bez súdneho konania a bez priamej účasti obžalovaného. Zároveň sa trestné rozkazy, ak proti nim obžalovaný nepodá odpor do ôsmich dní od ich doručenia obžalovanému, stávajú právne záväznými a majú právne účinky odsudzujúceho rozsudku, pričom maximálny trest, ktorý je takto možné uložiť, je tri roky odňatia slobody. Len ak obžalovaný podá odpor proti trestnému rozkazu (*odpor*), uskutoční sa úplné súdne konanie. Ako poznamenal jeden právnik:

„Bez riadneho pojednávania s rómskymi klientmi sa vo všeobecnosti nespochybňuje platnosť rozhodnutí o odsúdení“ (rozhovor č. 10, obhajca).

Odsúdenie a tresty

Sudcovia, prokurátori a obhajcovia zastávali názor, že Rómovia nedostávajú prísnejšie tresty ako ostatní obžalovaní. Jeden prokurátor dokonca tvrdil, že rómski obžalovaní bývajú odsúdení miernejšie.

„Vzhľadom na ich sociálnu situáciu [a] majetkové pomery často nie sú odsúdení na trest odňatia slobody.“ (rozhovor č. 3, prokurátor)

Tieto názory sa však líšili od vnímania rómskych respondentov. Jeden z rómskych respondentov pripomenul, že niektorí ľudia z jeho komunity dostali neprimerane prísne tresty. Niektorí Rómovia boli napríklad údajne odsúdení na dlhšie tresty odňatia slobody, než aké dostávajú zločinci „z povolania“, a to za trestné činy, akými sú krádež dreva na kúrenie v zime.

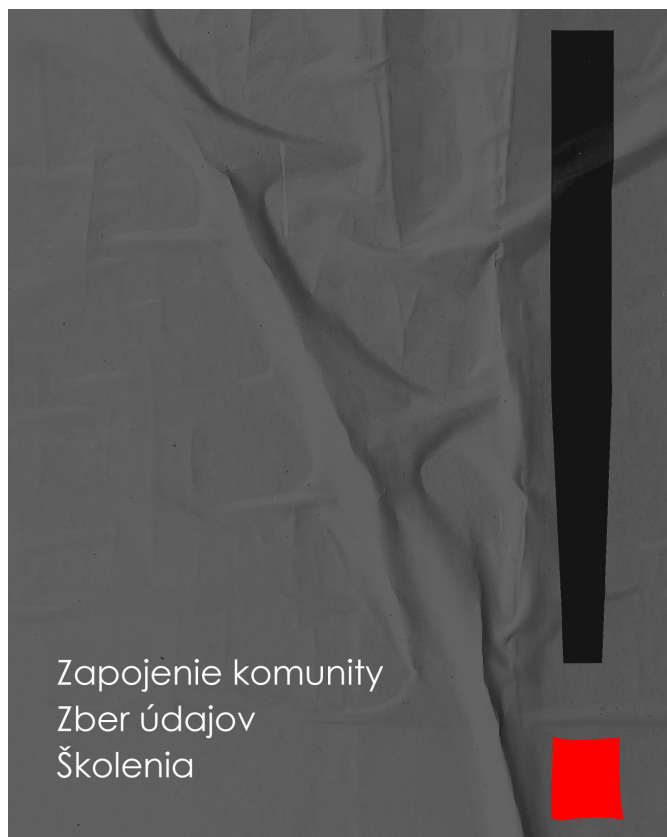

Riešenia a sľubné postupy v praxi

V rozhovoroch sa zdôraznilo, že existuje množstvo snáh o zlepšenie vzťahov medzi políciou a rómskymi komunitami, najmä prostredníctvom stretnutí a školení. Zdá sa však, že boj proti diskriminácii nebol hlavným cieľom týchto iniciatív a bolo zrejmé, že na riešenie rizika diskriminácie zo strany iných osôb zapojených do systému trestného súdnictva sa vynakladá veľmi málo úsilia, ak vôbec nejaké.

Zapojenie komunity

Policaťti, s ktorými sa viedli rozhovory, hovorili o iniciatívach, ktoré uľahčujú stretnutia medzi políciou a rómskymi komunitami. Jeden policajný dôstojník sa pozitívne vyjadril o týchto stretnutiach, ktoré sa konali každé tri mesiace, na ktorých sa zúčastňovali Rómovia a príležitostne aj zástupcovia zmocnenca vlády pre rómske komunity a ktoré poskytovali priestor na diskusiu o rôznych otázkach (rozhovor č. 11, policajný dôstojník).

Hoci sa zdalo, že policaťti takéto stretnutia podporujú, z rozhovorov vyplynulo, že ich hlavným cieľom, aspoň z pohľadu policaťtov, je skôr „vzdelávať“ príslušníkov rómskych komunít než riešiť diskriminačné praktiky v polícii. Jeden z policaťtov sa o týchto stretnutiach vyjadril pozitívne, pretože poskytovali polícii príležitosť vysvetliť zákony a diskutovať o tom, prečo je určité správanie nezákonné (rozhovor č. 9, policaťt).

Zdá sa, že prokurátori a sudcovia majú podobný názor; že lepšie zapojenie polície do činnosti komunity by mohlo pomôcť predchádzať trestným činom a budovať dôveru.

„Prvý kontakt medzi Rómami a policajtmi by mal byť na určitej úrovni [profesionality]. [...] Bolo by veľmi dobré zabezpečiť komunikáciu medzi Rómami a policajtmi, aby sa predchádzalo páchaniu trestnej činnosti. Súvisí to s tým, čo som hovoril predtým [prípady odsúdenia rómskych rodičov za zanedbanie povinnej školskej dochádzky ich detí], s čím by sa malo naložiť inak ako teraz.“ (rozhovor č. 15, sudca)

Školenia

Z rozhovorov vyplynulo, že policajti mali prístup k školeniam určeným na pomoc pri ich práci v rómskych komunitách. Konkrétne ide o týždenný kurz odbornej prípravy pre rómskych policajtov špecialistov, ktorý sa koná pravidelne (rozhovory č. 6 a 11, policajti). Jeden z respondentov pripomenul, že rómski policajní špecialisti absolvujú pri vymenovaní do funkcie týždenný kurz odbornej prípravy a potom sa pravidelne konajú stretnutia týchto vymenovaných rómskych policajtov - špecialistov, na ktorých sa stretávajú na ďalšej odbornej príprave a vymieňajú si skúsenosti. Avšak respondent uviedol, že kým v minulosti boli tieto stretnutia časté, v súčasnosti nie sú bežné (rozhovor č. 6, policajný dôstojník). Niektorí policajti absolvovali školenie zamerané na boj proti diskriminácii a na zlepšenie vzťahov s rómskymi komunitami (rozhovor č. 6, policajt). Napriek existencii takýchto vzdelávacích programov kritika správania polície voči Rómom, o ktorej sme už hovorili, vážne spochybňuje účinnosť týchto školení.

Na druhej strane sa ukázalo, že žiadny z prokurátorov neabsolvoval žiadne školenie zamerané na boj proti diskriminácii. Bolo spomenuté, že iba prokurátori, ktorí sa zaoberajú stíhaním trestných činov podnecovania nenávisť, absolvujú odbornú prípravu o otázkach týkajúcich sa etnickej príslušnosti alebo diskriminácie (rozhovor č. 2, prokurátor). Sudcovia síce uviedli, že absolvovali školenie o antidiskriminácii, ale toto školenie sa nikdy netýkalo konkrétnych Rómov, ani rasovej alebo etnickej diskriminácie v systéme trestného súdnictva. Obaja sudcovia, s ktorými sa uskutočnili rozhovory v rámci tejto štúdie, bagatelizovali potrebu takéhoto druhu odbornej prípravy, pretože podľa ich názoru sú sudcovia už dostatočne kvalifikovaní na to, aby prijímali spravodlivé a nestranné rozhodnutia.

„Na trestných súdoch sa so všetkými obžalovanými zaobchádza rovnako, [takže] takéto školenia sa nevyžadujú a sudcovia sa namiesto toho spoliehajú na svoje predchádzajúce skúsenosti s Rómami.“ (rozhovor č. 14, sudca)

Zber údajov

Na Slovensku existuje len veľmi málo oficiálnych údajov o etnickej príslušnosti, a hoci sa objavujú výzvy na zhromažďovanie etnicky členených údajov z oblasti trestného súdnictva, nie vždy sú motivované snahou riešiť diskrimináciu. V januári 2018 napríklad vtedajší minister vnútra vyhlásil, že je potrebné zhromažďovať údaje o „rómskej kriminalite“, t. j. o trestných činoch a priestupkoch spáchaných Rómami.⁶⁰ V tejto súvislosti neprekvapilo, že respondenti mali na nápad zberania etnických údajov zmiešané názory.

⁶⁰ Pozri: <https://spravy.pravda.sk/domace/clanok/446097-kalinak-avizuje-statistiku-romskej-kriminality/>.

Napríklad obaja rómski respondenti vyjadrili určitý odpor voči myšlienke zberu etnických údajov, spochybnili jeho potrebu a vyjadrili skepsu voči účelu takéhoto zberu údajov. Jeden z nich uviedol, že sa obáva, že počas vyšetrovania trestných činov bude skúmaná ich etnická príslušnosť, a uviedol, že Rómovia nepáchajú dostatočne závažné trestné činy, aby si vyžadovali takéto monitorovanie (rozhovor č. 12, rómsky respondent). Iný respondent uviedol, že polícia si občas zapíše nejaké osobné údaje, ale nedokáže povedať, či je takýto postup ohrozujúci alebo nebezpečný (rozhovor č. 13, rómsky respondent).

Na druhej strane, policajti si mysleli, že zber údajov o etnickej príslušnosti by bol s najväčšou pravdepodobnosťou prospešný. Jeden z nich uviedol, že Policajný zbor síce oficiálne zhromažďuje takéto údaje, ale nie sú dostupné verejnosti. Oficiálny zber etnických údajov by úradníkom poskytol poznatky potrebné na prijatie stratégií, ktoré by riešili najzávažnejšie problémy Rómov. Ďalší policajt uviedol, že by to nepredstavovalo riziko, a vysvetlil, že takýto zber údajov by umožnil širšie zhodnotenie „reality“.

Jeden prokurátor sa stotožnil s týmto názorom a premietal, že aby sa zlepšili služby pre Rómske etnikum, je potrebné zhromažďovať relevantné údaje. Upozornili však, že takýto zber musí byť chránený vhodnými bezpečnostnými opatreniami. Ďalší prokurátor bol tiež za zber etnických údajov, hoci z iných dôvodov. Podľa tohto prokurátora *by* zber údajov „*nakoniec dokázal, že Rómovia sú predmetom pozitívnej diskriminácie počas celého trestného konania*“ (rozhovor č. 3, prokurátor).

Tieto odpovede naznačujú, že existuje reálne riziko, že v prípade zhromažďovania takýchto údajov by sa tieto údaje mohli použiť nie na účely boja proti diskriminácii, ale ako spôsob posilnenia už aj tak škodlivých stereotypov o Rómoch. Ako poznamenal jeden zo sudcov:

„Nebolo by to prospešné, pretože by to ešte viac marginalizovalo skupiny, o ktorých sa takéto údaje zbierajú, a mohli by byť neskôr manipulované s cieľom poukázať na mieru kriminality v týchto komunitách.“ (Rozhovor č. 14, sudca)

Traja zo štyroch oslovených obhajcov uviedli, že zber údajov o etnickej príslušnosti osôb, ktoré prichádzajú do kontaktu so systémom trestného súdnictva, by mohol byť dobrým spôsobom, ako poukázať na vplyv trestného súdnictva na Rómov a platne zistiť, či sú Rómovia v systéme trestného súdnictva neprimerane postihovaní. Jeden advokát však varoval pred tým, ako by sa tieto údaje mohli použiť, a naznačil, že to môže byť „*dvojsečné*“ (rozhovor č. 1, obhajca). Ďalší právnik otvorene uviedol, že údaje by sa mali zbierať nezávisle a bez vplyvu polície, pričom sa obával manipulácie a zneužitia.

Možné riešenia

Rómski respondenti poskytli návrhy na riešenie protirómskej diskriminácie na základe ich vnímania oblastí, kde hrozí najväčšie riziko zneužitia, vrátane zadržania a interakcie s políciou.

Navrhovali najmä lepšiu ochranu zraniteľných osôb vo väzbe, zabezpečenie lepšieho prístupu k podporným službám, ako sú psychológovia a lekári, a tiež navrhovali účinnejší dohľad nad políciou, napríklad prostredníctvom používania osobných kamier (rozhovor č. 12, rómsky respondent).

Uznali však, že by sa mali uskutočniť aj ďalšie štrukturálne zmeny, ktoré by sa dotýkali širšej spoločenskej prevallencie protirómskej diskriminácie, a to aj prostredníctvom väčšieho zastúpenia Rómov na vyšších pozíciách.

„Mali by sme byť vnímaní viac ako ľudia, ako slušní ľudia [...] ak by niektorí Rómovia sedeli v parlamente, možno by sa vyriešil problém rasizmu.“ (rozhovor č. 13, rómsky respondent)

Záver

Táto správa poskytuje presvedčivé dôkazy o štrukturálnom rasizme, s ktorým sa Rómovia stretávajú v systéme trestného súdnictva, a ukazuje, ako v každom štádiu trestného konania na Slovensku čelia obžalovaní Rómovia diskriminácii zo strany sudcov, prokurátorov a polície. Toto krajné zlyhanie systému má korene v anticiganizme, ktorý Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) definuje ako „ideológiu založenú na rasovej nadradenosti, formu dehumanizácie a inštitucionálneho rasizmu živeneho historickou diskrimináciou, ktorá sa prejavuje okrem iného násilím, nenávisťnými prejavmi, vykorisťovaním, stigmatizáciou a najzjavnejším druhom diskriminácie.“⁶¹

V októbri 2020 Európska komisia navrhla nový strategický rámec pre Rómov, ktorého cieľom je zintenzívniť opatrenia na riešenie „pretrvávajúceho zlyhávania“ v oblasti začleňovania Rómov, a vyzvala členské štáty, aby preukázali „posilnený záväzok riešiť pretrvávajúcu diskrimináciu“.⁶² Označované za prvý priamy príspevok k realizácii *Akčného plánu EÚ proti rasizmu na roky 2020-2025*, horizontálne ciele zahŕňajú obnovené odhodlanie bojovať proti priamej a nepriamej diskriminácii, obťažovaniu, stereotypom, protirómskej rétorike, nenávisťným prejavom, trestným činom z nenávisti a násilím voči Rómom; a plány na vytvorenie a presadzovanie komplexného systému podpory a cielenej pomoci rómskym obetiam trestných činov z nenávisti a diskriminácie. Takéto opatrenia, ak sa premietnu do konkrétnych súčastí národných akčných plánov, sú potrebné a vítané, rovnako ako oneskorené uznanie Európskej komisie, že anticiganizmus je systémový a zakorenený vo verejných inštitúciách.

Okrem toho je zo zistení tejto správy zjavné, že na Slovensku sú potrebné rozhodné kroky na očistenie systému trestného súdnictva od protirómskeho rasizmu, na vyvodenie verejnej zodpovednosti orgánov činných v trestnom konaní a na zabezpečenie prístupu Rómov ako obvinených tak aj obetí k spravodlivosti. Za posledné dve desaťročia vypracovali výbory OSN a Rady Európy, osobitní spravodajcovia a organizácie občianskej spoločnosti desiatky odporúčaní, ktoré štátne orgány náležite ignorovali. Na záver je potrebné zopakovať niekoľko kľúčových požiadaviek:

- Vláda musí zabezpečiť rýchlu a účinnú nápravu pre obete diskriminácie v zákone a v praxi. Postupy na podávanie sťažností by mali byť jednoduché a pružné a mali by sa vybavovať rýchlo. Šírenie informácií o dostupnosti opravných prostriedkov vrátane regresných konaní by malo byť rozsiahle a obetiam by sa mala poskytovať právna pomoc pri uplatňovaní opravných prostriedkov.
- Orgány na vnútroštátnej úrovni musia urýchlene, nestranne, dôkladne a účinne vyšetriť všetky obvinenia z nadmerného použitia sily vrátane mučenia a zlého zaobchádzania zo strany príslušníkov orgánov činných v trestnom konaní a zabezpečiť, aby osoby

61 Európska komisia proti rasizmu a intolerancii (ECRI) Všeobecné politické odporúčanie č. 3 & 13: Kľúčové témy. Rada Európy. K dispozícii na: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-nos-3-13-key-topics-fighting-racism/16808b763c>.

62 Európska komisia, Nový strategický rámec EÚ pre rovnosť, začlenenie a účasť Rómov (celý zväzok), Brusel, 7. októbra 2020. K dispozícii na: https://ec.europa.eu/info/publications/new-eu-roma-strategic-framework-equality-inclusion-and-participation-full-package_en.

podozrivé zo spáchania takýchto činov boli okamžite zbavené funkcie počas celého obdobia vyšetrovania, a zároveň zabezpečiť dodržiavanie zásady prezumpcie nevinu;

- Vláda by mala prijať všeobecné politické odporúčanie ECRI č. 11 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v policajnej činnosti, v ktorom sa uvádza, že rasové profilovanie predstavuje špecifickú formu rasovej diskriminácie a musí byť výslovne zakázané zákonom.⁶³

⁶³ ECRI, Všeobecné politické odporúčanie č. 11 o boji proti rasizmu a rasovej diskriminácii v policajnej činnosti. Prijaté 29. júna 2007. K dispozícii na: <https://rm.coe.int/ecri-general-policy-recommendation-no-11-on-combating-racism-andracia/16808b5adf>.

